

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNDE YAZILMIŞ İKİ TIP KİTABINDA YER ALAN SAĞLIK BİLGİSİ TERİMLERİ

ZAFER ÖNLER

Eski Anadolu Türkçesi döneminde dinî ve edebî konularda yazılmış olan birçok eserin yanı sıra, çeşitli bilim dallarında da çok sayıda eser yazılmıştır. Bunların içerisinde Türkçe tıp kitapları önemli yer tutar. Bu dönem eserleri üzerinde yapılan bilimsel çalışmaların büyük çoğunluğu dinî ve edebî eserler üzerinde yapılmış çalışmalardan ibarettir. Oysa çeşitli bilim alanlarında yazılmış olan eserler, gerek kelime hazinesi bakımından gerekse söz konusu alanlardaki terimler açısından büyük önem taşımaktadırlar. Ayrıca bu tür eserler üzerinde yapılacak olan yayınlar, ilgili bilim dallarının tarihlerini araştıran uzmanlara da sağlam malzeme teşkil edecektir.

Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış Türkçe tıp kitaplarından bilinen en eski eser, İbni Baytar'ın *Kitâb - ül - câmi' fi'l - edviyet - ül - Müfrede* adlı eserinden Aydınoğlu Umur Bey zamanında, adı bilinmeyen bir kişi tarafından, *Müfredât-ı İbni Baytar* adıyla yapılan çeviridir.¹ Yazılış tarihi kesin olarak bilinen ilk telif tıp kitabı ise, İshak bin Murad tarafından, 1390 yılında Gerede yöresinde yazılmış olan *Edviye-i Müfrede* adlı eserdir.² XV. yüzyılın başlarından itibaren bu alanda yazılan kitapların sayısının gittikçe arttığı görülür.

Biz bu çalışmamızda "Müntahâb-ı Şifâ"³ ve "Hazâinü's - Saâdât" adlı eserlerde yer alan sağlık bilgisi terimlerinin bir sözlüğünü vermeye çalıştık.

Müntahâb-ı Şifâ, XV. yüzyılın önde gelen tabiplerinden olan ve daha çok Hacı Paşa adıyla tanınan Celalüddin Hızır tarafından yazılmıştır. Hayatı konusunda ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz. Çeşitli kaynaklardan, Konyalı olduğunu ve öğrenim görmek üzere Mısır'a gittiğini öğreniyoruz. Mısır'da hastalanması onun tıp öğrenimine yönelmesine yol açmış ve bu alanda gösterdiği başarı üzerine, ünlü Kalavun hastanesinin baştabipliğine dek yükselmiştir.

¹ bk. A. Adnan Adıvar : *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1970, s. 13.

² bk. Mustafa Canpolat : "XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede" *Türkoloji Dergisi*, C. V, 1973.

³ Zafer Önlere : Hacı Paşa, *Müntahâb-ı Şifâ*. İnceleme - Metin - Dizinler. (Doktora Tezi), Fırat, Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Elazığ, 1981, 693 s. (Yayınlanmamıştır).

Daha sonra yurduna dönen Hacı Paşa, Aydınoğullarının himayesine girmiş ve ölümüne değin burada yaşamıştır. Bursalı Tahir Bey, Hacı Paşa'nın 1417 yılında Birgi'de öldüğünü belirtmektedir.⁴

Hacı Paşa, çoğu Arapça olmak üzere tıp alanında çok sayıda eser yazmıştır. *Müntahâb-ı Şifâ* ve *Teshil* adlarıyla yazdığı iki Türkçe tıp kitabı, daha önce Arapça yazmış olduğu *Kitâb - üs - saâde ve'l - ikbâl müretteb alâ erbaa akvâl* adlı eserden kendisinin yaptığı çevirilerdir. A. Adıvar'ın belirttiğine göre, bunlardan *Müntahâb-ı Şifâ*, adı geçen eserin aynen çevirisi, *Teshil* ise aynı eserin biraz kısaltılmışıdır. Bu iki eser dışında tıp konusunda iki risalesi daha bulunmaktadır⁵.

Müntahâb-ı Şifâ'nın birçok yazma nüshası bulunmaktadır. Bunların içerisinde en önemli iki nüshadan biri, Malatya Genel Kütüphanesinde 1196/2 numarada kayıtlı olan nüshadır. 1547 yılında Muhammed el - Zencerî adlı müstensih eliyle istinsah edilen bu nüshanın ilk 77 yaprağında Edviye-i Müfrede, daha sonraki 188 yaprağında ise *Müntahâb-ı Şifâ* yer almaktadır. Diğer bir nüshası ise, Paris'te, Bibliotheque Nationale, A. F. 170 numarada kayıtlıdır. 8 Ağustos 1495 tarihinde istinsah edilmiş olan bu nüshanın da baş kısmında Edviye-i Müfrede, geri kalan 188 yaprakta *Müntahâb-ı Şifâ* yer almaktadır.

Terimlerini taradığımız ikinci eser, Eşref bin Muhammed'in *Hazâinü's - saâdât* adlı eseridir. Bedi N. Şehsuvaroğlu tarafından çeviriyazı ve faksimile olarak yayınlanmış olan bu eserin yazarı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz⁶. Eserin bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi, III. Ahmet Kütüphanesi, H. 557 numarada kayıtlıdır. 1460 yılında istinsah edilen bu nüsha 72 yapraktan oluşmaktadır.

B. N. Şehsuvaroğlu'nun yayını bilimsel bir yayın olmaktan bir hayli uzaktır. Eserin çeviriyazısı, çeviriyazı kurallarına uyularak yapılmadığından herhangi bir dil araştırması için kendisinden yararlanılmayı imkânsız kılmaktadır. Bunun yanı sıra, Türkçe'nin yapısını bilmemekten kaynaklanan yanlış okumalar sayılamayacak kadar çoktur. Çeviriyazının sonuna eklenen kısa "Lügatçe" ise, eserin sözlüğü olmaktan uzaktır. Burada bu yayının eleştirisine girmeyeceğiz; ancak bu çalışma hakkında bir fikir vermek için rastgele birkaç örnek göstermekle yetineceğiz. Aşağıda gösterdiğimiz örneklerde, kelimelerin doğru okunuşları parantez içerisinde gösterilmiştir : kücir 41b, (gicir), ne iken lla (ne inen), gülici 70a (keleci), sükûk 8a (sünük), üzilali 23b (üzüleli), kalırag 47b (kalırak), giyk 49b, (gên), egül 9a (ağul), sükûkler akına 'kemik iliği' 33a (sünükler enine 'eklem yerlerine').

⁴ Bursalı Tahir Bey : *Osmanlı Müellifleri* (Hazırlayan : İsmail Özen) Meral Yayınevi, İstanbul, 1975, c. III, s. 210.

⁵ Hacı Paşa'nın hayatı ve eserleri hakkında bk. A. Adnan Adıvar : *Osmanlı Türklerinde İlim*, s. 17-22.

⁶ Bedi N. Şehsuvaroğlu : Eşref bin Muhammed, *Hazâinü's - Saâdât*, TTK. Ankara 1961.

Bu çalışmada, adı geçen eserlerdeki fizyoloji terimleri ve hastalıklarla ilgili terimlerin tümü yer almış bulunmaktadır. Taranan terimlerin karşılıkları verildikten sonra iki eserde de geçmiş oldukları yerler, sayfa numaraları verilerek belirtilmiştir. Müntahab-ı Şifa'da sayfa numaraları, Malatya nüshasına göre; Hazainü's - Saadat'ta ise, Şehsuvaroğlu'nun yayınındaki faksimileye göre verilmiştir.

Türkçe terimlerin Eski Türkçe karşılıkları Clauson sözlüğünden yararlanılarak verildi. Herhangi bir anlam değişikliği göstermeyen terimlerin Eski Türkçe şekillerinin verilmesiyle yetinildi. Anlamca farklılık gösteren kelimelerde Clauson sözlüğündeki anlamları da belirtildi. Arapça ve Farsça terimlerde de aynı yola başvuruldu. Bu terimler içerisinde Derleme Sözlüğünde yer almış olanlar, bu sözlükteki biçim ve anlamlarıyla gösterildi.

Tarihî tıp ile günümüz modern tıbbının anlayış farklılığından kaynaklanan güçlükler, bu tür çalışmalarda en büyük sorunu oluşturmaktadır. Eski tıpta yer alan fizyoloji ile ilgili birçok terimin günümüzdeki karşılıklarını belirleyebilmek, ancak tıp tarihi uzmanlarının çözümleyebilecekleri bir konudur. Aynı durum hastalık nedenlerinde de kendini göstermektedir. Eski tıpta çeşitli hastalıklara yol açtığı kabul edilen etkenlerle, çağımız tıbbının ortaya koyduğu etkenler arasında çoğunlukla büyük farklılıklar görülmektedir. Bunun dışında, bir hastalığın sayılan türleri içerisinde hangisinin günümüzde hangi hastalığı karşıladığını belirleyebilmek, hemen hemen imkânsızdır. Bu gibi durumlarda yer yer metinlerden tanımlar aktarmak yoluna gidilmiştir.

Saydığımız bu ve benzeri güçlüklerden dolayı birtakım yanlışlara düşmüş olabiliriz. Bu gibi yanlışların ilgili bilim dallarının uzmanlarınca hoşgörüle karşılanacağını umuyor, ve yapılacak düzeltmelerin bu çalışmayı tamamlayıcı bir katkı olarak görüyoruz.

KISATMALAR

Ar. = Arapça

DS = Derleme Sözlüğü I-XII, TDK, Ankara, 1963-1982.

EDPT = Sir Gerard Clauson : *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford, 1972.

Ettuhf. = Besim Atalay : *Ettuhfet - üz - Zekiyye Fil - Lûgat - it - Türkiyye*. TDK, İstanbul, 1945.

EW = Martti Räsänen : *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türkssprachen*. Helsinki, 1969.

Far. = Farsça

Grek. = Grekçe

HS = Eşref bin Muhammed : *Hazâinü's - Saâdât*. Hazırlayan : Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu. TTK, Ankara, 1961.

Kâmus — Mütercim Asım Efendi : *Tercümetü'l - Kâmûs*, 3 Cilt, İstanbul 1315.

MŞ = *Müntahâb-ı Şifâ*. Malatya Kütüphanesi, No : 1196/2; Zafer Önler : Hacı Paşa, *Müntahâb-ı Şifâ*, İnceleme - Metin - Dizinler (Doktora Tezi). F. Ü. Edebiyat Fakültesi, Elazığ, 1981, (yayınlanmadı).

Redh. = Sir James W. Redhouse : *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul, 1890.

Stein. = F. Steingass : *Persian - English Dictionary*. London, 1930.

TS = *Tarama Sözlüğü I-VIII*, TDK, Ankara, 1963-1977.

Türkmen Sözl. = M. Hamzayev : *Türkmen Dilinin Sözlüğü*. Aşgabat, 1962.

SÖZLÜK

A

ābile Daha çok çocuklarda görülen ve kabarcıklar biçiminde beliren kaşıntılı bir deri hastalığı (MŞ 133a, 133b).

<Far. ābile (Stein. 215).

'adesiye Bir tür çıban, kara hasba (MŞ 133a, 133b)

<Ar. 'adese 'mercimek' (Kâmûs II. 259).

ağır başmak Karabasana uğramak (MŞ 32a, 93b).

ağır : <ağır 'heavy' (EDPT 88).

başmak : <bas-'to press, crush, make a surprise attack' (EDPT 370).

ağız Ağız (MŞ 64a, 115b; HS 7a).

<ağız (EDPT 98).

ağız ağrısı Pamukçuk, afte (MŞ 188a); krş. *kulā'*.

ağız : bk. *ağız*.

ağrı : bk. *ağrı*.

ağız dadı Ağız tadı (MŞ 115b; HS 28a, 46a).

ağız : bk. *ağız*.

dad : <ta:tığ 'taste, flavour' (EDPT 452).

ağız kokuşu Ağız kokusu (MŞ 22a).

ağız : bk. *ağız*.

koku : <kok-'to give out a smell of burnig' (EDPT 609).

ağız lu'ābi Salya (MŞ 147b); krş. *ağız yarı; salyār*.

ağız : bk. *ağız*.

yar : bk. *yar*.

ağız olmak Pamukçuk hastalığına yakalanmak (MŞ 14b).

ağız : bk. *ağız*.

olmak : <bol-'to become' (EDPT 331).

ağrı Ağrı, hastalık (MŞ 37b, 72a, HS 41b).

<ağrığ (EDPT 90).

ağrımak Ağrımak (MŞ 45b, 72b).

<ağrı:- / ağru:- (EDPT 90).

ağrılanmak Ağrı girmek, ağrımak (MŞ 62b).

bk. ağrıma.

ağu Zehir, ağı, krş. *semm; zehir* (MŞ 25b).

<ağu: (EDPT 78).

ağulamak Zehirlemek (MŞ 150a).

< ağula- (EDPT 87); ~ ağulamak "Zehirlemek" (DS 114);

~ ağulanmak "Zehirlenmek" (DS. 114).

ağulu Zehirli (MŞ 20a, HS 28a).

< ağuluğ (EDPT 86).

aḥlāt Besinlerin insan bünyesinde dönüştükleri dört ana karışım;

'kan, şafrā, balgam ve sevdā' (MŞ 2a, HS 7b).

< Ar. ḥilt "karışım" kelimesinin çoğulu (Stein s. 126).

aḥṣā Kalp, akciğer, karaciğer vb. iç organlar (MŞ 83b, 152a).

< Ar. aḥṣā (Stein. s. 21).

aḳ bahak Vücutta benekler şeklinde beliren bir cilt hastalığı. (MŞ 83b); krş.

bahak-ı ebyāz.

aḳ : < a:k 'white' (EDPT 75).

bahak : bk. *bahak*.

aḳ baraş Abraşlık hastalığının bir türü (HS 59b).

aḳ : bk. *aḳ bahak*.

baraş : bk. *baraş*.

akrāş-ı enderün Vücutun iç kısımlarında çıkan ularlar (MŞ 171a).

akrāş < Ar. kurş 'yumru, küre biçimindeki nesne' kelimesinin çoğulu. (Stein. 87).

enderün < Ar. enderun 'Within; the inside; the heart, bowels; intrinsic, interior, internal' (Stein 109).

aḳsurmak Aksırmak (HS 15b, 54a).

< asur - (EDPT 251).

alın Alın (MŞ 18a, 15a; HS 54a).

< alın (EDPT 147).

'*ankebütiye* Gözdeki ağtabaka (HS 51a).

< Ar. 'ankebütiye < 'ankebüt 'örümcek' (Stein. 871).

armak Yorulmak (MŞ 6a, 20b, 32b; HS 40b).

< a:r- (EDPT 193).

~ *armak*, *ārmak* "Güçsüz kalmak" (DS 328).

arḳa Sırt, arka. (MŞ 9a, 45b, 72a; HS 10b).

< arka (EDPT 215).

arḳa ağrısı Sırt ağrısı (MŞ 18a, 151b).

arḳa: bk. *arḳa*.

ağrı: bk. *ağrı*.

arḳa sancusu Sırt ağrısı (MŞ 178b).

arḳa: bk. *arḳa*.

sancu: bk. *sancu*.

aruk Zayıf (MŞ 2b, 6b; HS 11a, 30b).

< aruk, (a:rok) (EDPT 214).

~ arık "zayıf, cılız, sıska" (DS 316).

aruklatmak Zayıflatmak (MŞ 20b; HS 31b); bk. *aruk*.
aruklık Zayıfık, güçsüzlük (HS 11a).

< arukluk (EDPT 218).

~ arıklık (DS 318).

‘aşab Sınır (MŞ 42a, 94a) krş. *siñir*.

< Ar. ‘aşab (Kâmûs I. 206); aşbat, aşba (Stein. 851).

‘ataş Susuzluk, hararettin meydana gelen aşırı susuzluk.
(MŞ 42a, 123b, 170a; HS 33b).

< Ar. ‘atş (Stein 854).

āvāz Ses (HS 48b) krş. *ün*.

< Far. āvāz (Stein. 117).

āvāzi dutılmak Ses kısıklığı (MŞ 67a).

āvāz : bk. *āvāz*.

dutılmak : < tut-‘to hold grasp, seize’ (EDPT 451); tutul- (EDPT 456).

a‘ver Körbağırsak (HS 63b).

< Ar. a‘ver “tek gözlü kimse; çıkmaz yol vb.” (Kâmûs II. 45).

aya Aya, avcun iç kısmı (MŞ 130a, 135b).

< aya: (EDPT 267).

ayak Ayak (MŞ 22a, HS 10b).

< ađak (EDPT 45).

ayılmak Ayılmak, kendine gelmek (MŞ 43b, 124b).

< ađıl - (EDPT 56).

a‘zā Uzuv, organ (MŞ 144b, 156a).

< Ar. a‘zā, izv, uzv, (Stein. 75).

a‘zā-yı re‘ise Yürek, beyin, ciğer vb. ana organlar (MŞ 14a, 136b; HS 28b).

a‘zā : bk. *a‘zā*.

re‘ise : < Ar.re’s “baş” (Kâmûs II. 242).

- B -

bağarsuk; bağursak Bağırsak (MŞ 20a, 55a; HS 11a, 18a).

< bağarsuk (EDPT 320).

bağursak sıyrındusu Dizanteri, krş. *zahīr* (MŞ 96a).

bağursak : bk. *bağursak*.

sıyrındusu : < sıdır-‘to strip, peel, scrape’ (EDPT 802).

bağır Karaciğer (MŞ 78a, 83a; HS 8a, 28b).

< bağır (EDPT 317).

bağır şişi Karaciğer büyümesi (MŞ 23a).

bağır : bk. *bağır*.

şiş : bk. *şiş*.

bağır za‘ifliği Karaciğer yetmezliği, karaciğer zayıflığı (MŞ 83a).

bağır : bk. *bağır*.

za‘iflik : < za‘if ‘Weak, feeble, infirm..’ (Stein. 802).

bāh Şehvet, erkeklerde cinsel istek (MŞ 105a, 180a).

< Ar. *bāh* (Stein. 153).

bahaḳ Sam lekesi, abraşlık (MŞ 33a, 128a).

< Ar. *bahaḳ* (Stein. 211).

bahaḳ-ı ebyaḳ Abraşlık hastalığının bir türü, krş. *baraş*; *ak bahaḳ* (.. aklıkdur ki behek behek gevdeye düşer, sebebi balgam çoklığıdır, eger uvacuk olup kızarsa *ḳābil-i 'ilâcdur*, kızarmazsa *baraşdur*, *ḳābil-i 'ilâc degüldür*, MŞ 127b).

bahaḳ : bk. *bahaḳ*.

ebyaḳ : < Ar. *ebyaḳ* 'White' (Stein. 11).

bahaḳ-ı esved Abraşlık hastalığının bir türü, krş. *ḳara bahaḳ*

(.. *ḳara bahaḳ* kızılıktur ki behek behek düşer, kepek gibi uvacuk nesnelere dökülür, yeri kızıl olup sebebi *şafra* göyünüp *sevdâ* olmaktadır. MŞ 128a).

bahaḳ : bk. *bahaḳ*.

esved : < Ar. *esved* 'Black' (Stein. 61).

balgam İnsan bünyesini oluşturan dört ana maddeden biri. Eski tıpta, besinlerin insan vücudunda 'kan', 'safra', 'sevda' ve 'balgam' olmak üzere dört ana maddeye dönüştükleri kabul edilir (MŞ 2a, 2b, 11a, HS 7a).

< Ar. *balgam* < Grek. *Phlegma* 'one of the four humours of the body' (Stein. 198).

balgamî maraḳ Vücuttaki balgam maddesiyle ilgili olarak ortaya çıkan hastalıklar (MŞ 2b).

maraḳ. bk. *maraḳ*.

balgamî. bk. *balgam*.

balgamî mizâc Vücudunda balgam ögesi üstün kimse, plegmatik tip, (MŞ 4b; HS 7b, 46b).

balgamî; bk. *balgam*.

mizâc; bk. *mizâc*.

baraş Abraşlık hastalığının bir başka türü, krş. *ak bahaḳ*, (.. *baraş* ile *bahaḳ* farkı budur ki *baraş* *ḳavlar bahaḳ* *ḳavlamaz* (MŞ 127b).

< Ar. *baraş* (Stein. 175; *Kâmûs* II. 364).

bārid Eski tıpta her nesne 'soğuk', 'kuru', 'sıcak' ve 'yaş' olmak üzere dört özelliğe göre sınıflandırılır. krş. *sovuḳ* (MŞ 21a, 35a).

< Ar. *bārid* 'Cold, frigid' (Stein. 142).

bārid ü raḳb Soğuk ve yaş özelliğe sahip. (MŞ 2b, 19a; HS 6b). *bārid*: bk. *bārid*.

raḳb < Ar. *raḳb* "yaş, nem, taze vb." (Stein. 579).

bārid ü yābis Soğuk ve kuru özelliğe sahip (MŞ 2b, 19a; HS 6b).

bārid : bk. *bārid*.

yābis : bk. *yābis*.

- barmak* Parmak (MŞ 3a, 43a; HS 8a).
 ~ barmak 'Finger' (EW, 63).
- bāselik* Şahdamarı, krş. *baş tamarı* (MŞ 13b, 72b, 81a).
 < Ar. bāsīlik < Grek. 'basilikos' (Stein. 147).
- baş* (1) Baş (MŞ 5a, 35b; HS 47a).
 < baş (EDPT 375).
- baş* (2) Çıban, yara (MŞ 18a, 55b; HS 24b).
 < ba:ş (EDPT 376).
- baş ağrısı* Başağrısı (MŞ 19b; HS 24b).
 baş : bk. *baş* (1).
 ağrı : bk. *ağrı*.
- baş barmak* Başparmak (MŞ 13b, 114b).
 baş : bk. *baş* (1).
 barmak : bk. *barmak*.
- baş bert* Yara bere, siville (MŞ 20b, 33a, 136a; HS 42b).
 baş : bk. *baş* (2).
 bert : < bert 'bruised' (EDPT 358), krş. *bertinmek*.
- baş çegzinmek* Baş dönmesi, başı dönmek (MŞ 44b, 170b).
 baş : bk. *baş* (1).
 çegzinmek : bkz. *çegzinmek*.
- baş tamarı* Şahdamarı (MŞ 13b, 114b). krş. *bāselik*
 baş : bk. *baş* (1).
 tamar : bk. *tamar*.
- bāzū* Pazı (MŞ 13a, 12b).
 < Far. bāzū (Stein. 145).
- beden* Beden, vücut (MŞ 4a, 116b; HS 27b, 39b).
 < Ar. beden (Stein. 165).
- bél* Bel (MŞ 12a; HS 7b, 63a).
 < bé:l (EDPT 330).
- bél ağrısı* Belağrısı (2b, 7a, 113a; HS 17a, 33b, 45a).
 bél : bk. *bél*.
 ağrı : bk. *ağrı*.
- beliñlemek* Ürpermek, irkilmek, korkuyla sıçramak (MŞ 8b, 93b, 160a).
 < belin 'panic, terror' (EDPT 343); beliñle:- (EDPT 344).
 ~ belinlemek, beliñlemek "Şaşkınlıkla karışık korku duymak irkilmek, afallamak, şaşırarak.." (DS 618).
- beñ* Ben, benek (MŞ 48a).
 < beñ (EDPT 346).
- bendükşeler ağrısı* Eklem ağrısı, krş. *vaca'-ı mafāşıl* (MŞ 116b, 119a).
 bendükşe. < Far. bend - keşe 'A bolt, bar; servitude' (Stein. 202).
 ağrı : bk. *ağrı*.

beñiz Beñiz (MŞ 2b, 21a, 127a; HS 27b, 39b).

< beñiz (EDPT 352).

berelenmek Berelenme, sıyrılma (MŞ 85b, 142a).

bersām Akeiğer zarı iltihaplanması, satlıcan, krş. *zātü'l-cenb.* (HS 59b).

< Far. bersem (Stein. 174).

bert İncik, bere (MŞ 144a; HS 42b).

~ bertik; "1. yara, bere, 2. incinmiş, burkulmuş eklem" (DS 636).

bertinmek İncinmek, burkulmak (MŞ 33a, 145a).

< bertin - (EDPT 358).

~ bertilmek, bertinmek (DS 637).

beşere Derinin dış yüzü (MŞ 8b).

< Ar. beşere (Stein. 189).

beterāt Kaşıntı ve kabarcıklar biçiminde beliren bir grup cilt hastalığının genel adı (MŞ 132b, 135b).

< Far. beter, better 'worse' (Stein. 155).

bevāsir Basurlar (MŞ 32b, 108b; HS 61b).

< Ar. bevāsir (Stein. 205).

bevl İdrar (MŞ 16a, 103a). krş. *sidük.*

< Ar. bevl, (Stein. 208).

bevl yolu İdrar yolu (MŞ 22b, 103b).

bevl : bk. *bevl.*

yol : <yo:l 'road, way' (EDPT 917).

beyni Beyin (MŞ 19a, 77a; HS 8a); krş. *dimāğ.*

< béni: 'brain' (EDPT 348).

bevvāb Mide kapısı (Pylorus) (HS 59a, 63a).

< Ar. *bevvāb* 'a porter warder, door keeper' (Stein. 24).

beyziyye Gözdeki sert tabaka, göz akı (HS 50b).

< Ar. beyzā 'white; bright, clear, clean, pure; a fair woman' (Stein. 221).

béz Kasık bölgesinde deri altındaki kısım (MŞ 7a; 136b).

< bé:z 'a swelling on the surface of the body which does not break the skin, tumour, boil' (EDPT 388).

boğaz Boğaz (MŞ 13a; HS 16a).

< boğuz (EDPT 322).

boğazlağı Gırtlak, hançere (HS 8a).

~ boğazlağı 'huni' (DS 728).

boğulmak Boğulmak (MŞ 36b, 127a; HS 39a).

< boğul - (EDPT 314).

boyın Boyun (MŞ 8a, 13a; HS 11a).

< boyın (EDPT 386).

boyın ağrısı Boyun ağrısı (MŞ 19a, 112a).

boyın : bk. *boyın.*

ağrı : bk. *ağrı.*

boyun mühreri Boyun omurları (MŞ 62b).

boyun : bk. *boyın*.

mühre : bk. *mühre*.

boyun sünikleri Boyun kemikleri, boyun omurları (HS 8a).

boyun : bk. *boyın*.

Sünük : bk. *sünük*.

bögür Böğür (MŞ 9a, 32b; HS 10a).

< bögür 'the kidneys' (EDPT 328).

~ bögür "I. Dağ yamacı, II. göğüs" (DS 766).

bögrek Böbrek (MŞ 18a, 21b, 103a; HS 8a, 17a, 35b).

< bögrek (EDPT 328).

bögrek ağrısı Böbrek ağrısı (MŞ 19b, 112a).

bögrek : bk. *bögrek*.

ağrı : bk. *ağrı*.

bögrek yellenmek Böbrek büyümesi (MŞ 111b).

bögrek : bk. *bögrek*.

yellenmek : bk. *yél*.

bögrek za'ifliği Böbrek yetmezliği, böbrek zayıflığı (MŞ 178b).

bögrek : bk. *bögrek*.

za'iflik : < Ar. za'if "Weak, feeble" (Stein. 802).

bud Bud, kalça ile diz arası kısım (MŞ 7a, 110b).

< bu:t (EDPT 297).

buhrān Ateşli hastalıklarda ağırlaşma dönemleri, nöbet (MŞ 15b, 16a, 123a).

< Ar. buhrān (Stein. 157).

buñalmak Bunalmak, sıkıntı basmak (MŞ 43b, 116b; HS 12a).

< buñ 'grief, sorrow, melancholy' (EDPT 347).

burüdet Soğukluk (MŞ 3a, 72b).

< Ar. burüdet (Stein. 180).

buru Sancı, krş. *sancu* (MŞ 9a).

< bür- 'to twist, wind round, screw together' (EDPT 355).

~ buru VI 'Sancı' (DS 802).

burun Burun (MŞ 15a, 39b; HS 8a, 48b).

< burun (EDPT 366).

burun kanamak Burun kanamak (HS 18a).

burun : bk. *burun*.

kanamak : bk. *kan*

burun tomurmak Burun kanaması (MŞ 15b, 52b); krş. *burun kanamak*.

burun : bk. *burun*.

tomurmak : bk. *tomurmak*.

- C -

calık masturbasyon, elle tatmin (MŞ 7b).

> Far. *calık*. 'masturbation, onanizm' (Stein. 368).*

cedāvil Kılcal damarların dışındaki damarlar (HS 36b).

< Ar. *cedāvil* 'Brooks; columns; astronomical tables; lines marginal lines; schedules' (Stein. 357).

cemre İltihaplı kabarcıklar biçiminde beliren ateşli bir deri hastalığı (MŞ 132b, 133a).

< Ar. *Cemre* "Ateş, köz" (Kâmûs I. 801).

ciger Karaciğer (MŞ 2a, 73b; HS 7a, 60a); krş. *bağır*.

< Far. *ciger* (Stein. 369).

ciger ağrısı Karaciğer ağrısı (MŞ 72a).

ciger : bk. *ciger*.

ağrı : bk. *ağrı*.

ciger şişi Karaciğer şişkinliği (MŞ 82b).

ciger : bk. *ciger*.

şiş : bk. *şiş*.

ciger veremi Karaciğer uru (MŞ 73b).

ciger : bk. *ciger*.

verem : bk. *verem*.

ciger tamarı Karaciğer toplar damarı (HS 61b).

ciger : bk. *ciger*.

tamar : bk. *tamar*.

cigerbend Kalp, karaciğer ve akciğer (HS 20a).

< Far. *ciger - bend* (Stein. 366).

cimā' Cinsel birleşme (MŞ 6b, 130a).

< Ar. *cimā'* (Stein. 370).

cimā' kuvveti Cinsel güç (HS 65a).

cimā' : bk. *cimā'*.

kuvvet : bk. *kuvvet*.

cimā' şehveti Şehvet, cinsel istek (MŞ 17b).

cimā' : bk. *cimā'*.

şehvet : bk. *şehvet*.

cū'-ı bakārī Oburluk (MŞ 83a; HS 61a).

< Ar. *cū'* 'Hunger, appetite' *cū' - bakārī* 'Voracity' (Stein. 378).

cünün Delirme, delilik (MŞ 31b; HS 62b).

< Ar. *cünün* (Kâmûs III. 610).

cününlük Delilik (MŞ 43a).

cününlük : bk. *cünün*.

* TS 447'de "Tamamıyla, tam" anlamı verilmektedir. Türkçe bir onomatope olan bu kelime yukarıdaki anlamıyla farsçaya girmiştir.

cüderi Çiçek hastalığı, (MŞ 135a, 135b); krş. *çiçek*.

< Ar. *cüderi* 'Small - pox, pits' (Stein. 357).

cüzām Cüzam hastalığı (MŞ 19a, 33a; HS 32a).

< Ar. *cüzām* (Stein. 358).

- Ç -

çapak Çapak (MŞ 45a).

< *çelpek* 'macus discharged by the eye' (EDPT 418).

çegzinmek Dönmek, baş dönmesi (MŞ 7a, 44b; HS 68b).

~ *çegzinmek* 'Ağır davranmak oyalanmak' (DS 1108).

~ *çeyzinmek* 'Tasalanmak, çabalamak' (DS 1156).

~ *çezenmek* (Çezginmek) 'Oyalanmak, tembellik etmek' (DS 1156).

çiban Çiban (MŞ 2a, 137a, 17a; HS 28a).

< *çibika:n* (EDPT 396).

çığıt Yüzde beliren çiller (MŞ 22b, 131a).

~ *çığıt* 'Hamile kadınların yüzünde beliren koyu renkli leke' (DS 1162).

çiçek Çiçek hastalığı (MŞ 33a, 131b, 136a); krş. *cüderi*

< *çéçek* 'flower; a skin eruption; smallpox' (EDPT 400).

çil Çil, yüzde beliren küçük benekler (HS 29b).

< *çi:l* 'a spot, freckle; spotted, leprous' (EDPT 417).

~ *çil* (X) 'Çilli yüzdeki çiçek izleri' (DS 1213).

çimke Kaburga bölgesi kasları (HS 31a).

~ *çimke* (I) '1. Bacak kemiği, 2. Kalça kemiği, 3. Topuk kemiği, 4. Koyun ve keçinin güneşte kurutulmuş etli kol ve bacak kemiği, 5. Eterlerin sınırlı yeri' (DS 1224).

çirk Kir, pislik (MŞ 55b, 143a; HS 53b).

< Far. *çirk* (Stein. 391).

çöngelmek Zayıflamak, görevini yerine getiremez duruma gelmek (MŞ 48b).

~ *çöngellemek* 'Takatsizleşmek, beli bükülmek halsizleşmek' (DS 1288).

çöngeltmek Zayıflatmak, görevini yapamaz duruma getirmek (MŞ 42b);

bk. *çöngelmek*.

- D -

dāhış Dolama, etyaran (MŞ 33a, 136a); krş. *kurluğan*.

< Ar. *dehes* "hayvanların tırnaklarında görülen bir hastalık" (Kâmûs II. 237).

dā'ü'l - fil Ayak şişmesi (Elephantiasis) (MŞ 18b, 152b; HS 59b).

< Ar. *dā'* 'Being sick; disease, sickness' *dā'ü's-şaleb*.

'The fox's disease; loss of hair' *dā'ü'l - haiye* 'Fishskin disease, ichthyosis' *dā'ü's-şübāt* 'Catalepy's' *dā'ü'l-fil* 'Elephantiasis' *dā'ü'l - kelb* 'Hydrophobia' (Stein. 494).

dā'ü'l - hayye Deri soyulması şeklinde görülen bir hastalık (Pseuriasis) (MŞ 152b, 153a).

< Ar. bk. *dā'ü'l-fil*.

dā'ü'l - kelb Kuduz hastalığı (HS 61a); krş. *kuduzluk*.

< Ar. bk. (*dā'ü'l - fil*).

dā'ü's-sa'leb Saç sakal dökülmesi şeklinde görülen bir hastalık (MŞ 153a, 154a).

< Ar. bk. *dā'ü'l - fil*.

debsermek uçuklamak (HS 13b).

~ Tepsermek "Kurumaya yüztutmek" (DS 3386).

dehlizü'l - kalb Kalp kulakçığı (HS 57a).

< Ar. *dehlizü'l - kalb* (Stein. 549).

delü Deli (MŞ 161b; HS 11a).

< telve: (EDPT 493).

delülik Delilik (MŞ 177b).

bk. *delü*.

demevî Kanlı mizaca sahip, kanla ilgili (MŞ 7b; HS 46b).

< Ar. *demevî* 'Bloody; plethoric' (Stein. 536).

demregü Temriye hastalığı (MŞ 18b, 33a; HS 28a, 59b).

< *temregü* 'a skin disease in which the skin is covered with dry scabs' (EDPT 509).

depreşdürmek Nüksettirmek, ortaya çıkarmak (MŞ 26a).

< *tepre*: - 'to move, stir, shake' (EDPT 433).

depretmek Nüksettirmek, ortaya çıkarmak (MŞ 41a, 171a); krş. *depreşdürmek*;

bk. *depreşdürmek*.

der Ter (MŞ 81b).

< *te:r* (EDPT 528).

dercimek Terler gibi olmak, hararet basmak (MŞ 16b).

~ Türkm. *dercikmek* "yavaşça terlemek", *derciretmek* "yavaşça terletmek" (Türkm. Sözl. 250).

derd-i ser Baş ağrısı (MŞ 41a); krş. *baş ağrısı*; *şudā'*.

< Far. *derd* 'pain, ache, smart vs.' *derdi ser* 'Head - ache megrim; trouble, vexation' (Stein. 510).

derlemek Terlemek (MŞ 5b, 20b, 115a; HS 16b).

< *terle*: - (EDPT 548).

derletmek Terletmek (MŞ 2b, 16a).

< *terlet* - (EDPT 548).

düşmek Deşmek (MŞ 136a, 137a).

< *teş* - 'to pierce, bore' (EDPT 559).

düşilmek Deşilmek (MŞ 20a, 136a).

< *teşil* - 'to be pierced, split' (EDPT 564).

devār; düvār Baş dönmesi (MŞ 37b; HS 44a).

< Ar. devār; duvār 'Giddiness, vertigo, whril' (Stein. 539).

devī Kulak uğuldamak (MŞ 177b).

< Ar. devī (Redh. 929).

dık Verem, inceağrı (MŞ 127a; HS 59b). krş. ince *agrı*; sill.

< Ar. dık "İnce ağrı" (Kâmûs II. 903).

dırnak Tırnak (MŞ 119b, 139a).

< tırnak (EDPT 551).

dil Dil. (MŞ 2b, 164a; HS 48b, 54b).

< tıl (EDPT 589).

dili dutılmak Kekelemek (MŞ 58b).

dil : bk. *dil*.

dutılmak : < tutul-'to be caught' (EDPT 456).

dimāğ Beyin (MŞ 2b, 14a, 79a, HS 8b, 47a); krş. *beyni*.

< Ar. dimāğ (Stein. 534).

diñlenmek Dinlenmek (MŞ 119b; HS 40b, 38b).

< tın- 'to breathe quietly' (EDPT 514).

diñretmek canlandırmak, canlılık vermek (MŞ 2b).

dirilik Dirilik, canlılık (Hs 67b).

< tiriglik 'life, existence' (EDPT 546).

dirsek Dirsek (MŞ 116a).

< tirsge:k (EDPT 553).

diş Diş (MŞ 56a).

< tı:ş (EDPT 557).

diş agrısı Diş agrısı (MŞ 21b, 55b; HS 28a).

diş : bk. *diş*.

agrısı : bk. *agrı*.

diş bitmek Dişi çıkmak, diş bitmek (HS 12a, 13a).

diş : bk. *diş*.

bitmek : < büt-'to become complete' (EDPT 298).

ditremek Titremek (MŞ 7a, 95a; HS 39b).

< titre:- (EDPT 460).

diz Diz (MŞ 7a, 32b, 117a; HS 37b).

< ti :z (EDPT 570).

dizler agrısı Gut hastalığı (MŞ 131a); krş. *nağrıs*.

dizler : bk. *diz*.

agrısı : bk. *agrı*.

dizler zağmeti Gut hastalığı (MŞ 114b); krş. *nığrıs*, *dizler agrısı*

dizler : bk. *diz*.

zağmet : < Ar. zağmet 'Squeezing, pressing; pain, trouble, disease' (Stein. 611).

dudağ Dudak (MŞ 154b; HS 13b); krş. *tudağ*.
~ *tötak* (EW 491).

düdük Soluk borusu, (HS 58b); krş. *öyken düdügi*.

dülcinmek Gücenmek, kırılmak (MŞ 37b, 111b).

düş Rüya (MŞ 133b).

< *tü:ş* (EDPT 559).

düşvār Zor, müşkül (MŞ 61b, 41a).

< Far. *düşvār* (Stein. 527).

- E -

ebleh Bön, budala (HS 25b).

< Ar. *ebleh* (Stein. 10).

eblehlik Bönlük, uyuşukluk (MŞ 44b).

bk. *ebleh*.

eczā Madde, cüz, ilaç maddesi (MŞ 170a).

< Ar. *eczā* 'Parts, portions; division, sections; elements, members of an institution or establishmen; ingredients' (Stein. 18).

eczā-yı evvelī Evrenin dört ana maddesi, anasır-ı arbaa (HS 6a).

eczā : bk. *eczā*.

evvelī : < Ar. *evvel* "ilk", *evvelī*, 'First, best, chief' (Stein. 122).

edeme Derinin iç yüzü (HS 8b).

< Ar. *edeme* (Stein. 29).

ekhel Ortadamar (MŞ 13b).

< Ar. *ekhel* 'One who has black eyelashes; black eyed; having the eyes anointed with collyrium; the middle vein of the arm' (Stein. 89).

el El (MŞ 22a, 152b; HS 10b).

< *elig* (EDPT 140).

emcek Meme (MŞ 20a; HS 10b, 45a).

< *em* - 'to suck' (EDPT 155).

emrāz Hastalıklar (MŞ 160a; HS 24b).

< Ar. *maraz* "hastalık" çoğ. *emrāz* (Stein. 99).

endām Organ, uzuv (MŞ 17b, 21a; HS 8a).

< Far. *endām* (Stein. 108).

eη Eklem (HS 33a).

~ *en* (III) '1. Parmağın ek yeri, eklem, 2. Tırnak etlerinin lif gibi kabaran kısmı' (DS 1743).

eηlemek Seğirmek (MŞ 48a).

~ *änlä* 'schaden, Schaden zufügen' (EW 45).

eηler Eklemler (MŞ 115a, 115b, 116a).

bk. *eη*.

eşler ağrısı Eklemler ağrısı (MŞ 118a); krş. *veca'-ı mafâsıl*.

eşler : bk. *eş*.

ağrısı : bk. *ağrı*.

eşek Çene, çene kemiği (MŞ. 31b, 60b; HS 13a).

< eşek 'lower jaw, jawbone, chin' (EDPT 183).

eşse Ense (MŞ 31b, 39a; HS 47b).

~ äñsä (EW 45).

er 'illeti İktidarsızlık (MŞ 20a).

er : < er 'man' (EDPT 192).

'illet : bk. 'illet.

erlik Cinsel güç, libido (MŞ 7b, 21b, 178a).

< erlik 'manliness, virility' (EDPT 229).

esrik Sarhoş (MŞ 147b).

< es - 'to blow' (EDPT 240) > esür - 'to be, or become, drunk, intoxicated' (EDPT 251) > esrük (EDPT 250).

esritmek Sarhoş etmek (MŞ 42a; HS 34a).

< esürt - (EDPT 251); bk. *esrik*.

evrām Uurlar, şişler, çıbanlar (MŞ 136a, 158a); bk. *verem*.

evride Akciğerden çıkan damarların tümü (HS 61b); bk. *verid*.

eyegü Kaburga (MŞ 80a, 82b; HS 8a, 62a).

< eye:gü: (EDPT 272).

- F -

fālic Felçli, feçli kimse (MŞ 18b, 92a).

< Ar. fālic (Stein. 905).

faşd Damarı kesmek yoluyla kan alma (MŞ 13a, 35a, 154b).

< Ar. faşd (Stein. 931).

feh̄m Akıl, zekâ, anlama yetisi (MŞ 17b).

< Ar. feh̄m (Stein. 931).

fuvāk Hıçkırık (MŞ 42a); krş. *ıncıkruk*.

- G -

gāverse Darı tanelerine benzer bir tür sivilce (MŞ 132b).

< Far. gāvers, gāverse "Millet; a kind of vetch" (Stein. 1073).

gece görmezliği Gece körlüğü, tavukkarası (MŞ 47a).

gece : < kéce: 'late in the evening' (EDPT 694).

görmezlik : bk. *görmezlig*.

gegirmek Geçirmek (MŞ 74b, 179a).

< kekir - (EDPT. 712).

gegirtmek Geçirtmek (MŞ 39b); bk. *gegirmek*.

gerinmek Gerinmek (MŞ 2b; HS 42a).

< ker- 'to stretch, spread out' (EDPT 735).

geñiz Geniz (MŞ 176a, HS 55b).

germ - ter Sıcak ve yaş özelliğe sahip nesnelere. Eski tıpta bütün maddelerin 'germ' (sıcak), 'ter' (yaş), 'sard' (Soğuk), 'huşk' (kuru) gibi dört özellikten biri ya da ikisine sahip oldukları kabul edilir. (MŞ. 17a; HS 24a).

germ : < Far. *germ* 'Warm, hot; choleric' (Stein. 1084).

ter : < Far. *ter* 'Moist, wet, juicy; fresh..' (Stein. 291).

germ - huşk Sıcak ve kuru özelliğe sahip (MŞ 18a, 69a); bk. *germ-ter*.

germ : bk. *germ*.

huşk : < Far. *huşk* 'dry, withered..' (Stein. 462).

gerü açmak İshal etmek (MŞ 22b; HS 36b); krş. *gerü sürmek*.

gerü < ké:rü 'Backwards, behind' (EDPT 736).

açmak : < aç - 'to open' (EDPT 18).

gerü sürmek İshal etmek (MŞ 25a); krş. *gerü açmak*.

gerü : bk. *gerü açmak*.

sür- : < sür- 'to drive away, to drive on' (EDPT 844).

~ *sürmek* (III) 'Sürgün olmak' (DS 3721); *Sürgün* (I) İshal' (DS 3720).

geyrek Kıkırdak (HS 8a, 49b, 50a).

~ *geyrek* (I) 'Kaburga kemiğinin alt kısmı' (DS 2016).

~ *geyrek* 'Kürek kemiğinin ucundaki kıkırdak' (Türkm. Sözl. 161).

gicimek Kaşınmak (MŞ 2b, 53b; HS 14a, 41b).

< *kiçi* - (EDPT 695).

~ *gicişmek* '1. Kaşınmak' (DS 2072); *gicikmek* 'Kızmak, neşelenmek, kuvvetli cinsi istek duymak' (DS 2071); *gicik* (II) 'Çok kıpırdayan, yerinde duramayan' (DS 2071).

giciyik Kaşıntı (MŞ 16b, 128b; 47a).

bk. *gicimek*.

göbek Göbek (MŞ 83b, 149a; HS 9b).

< *köbek* (EDPT 688).

göbek burmak Göbek bölgesinde sancı meydana gelmek (MŞ 41b, 95a; HS 15a).

göbek : bk. *göbek*.

burmak : bk. *buru*.

gögüs Göğüs (MŞ 9b, 13a, 70a).

< *kögüs* (EDPT 714).

göñül dönmek Mide bulanmak (MŞ 2b, 77b, 93b; HS 40a).

göñül : < *köñül* 'The mind, thought' (EDPT 731).

dönmek : (tö:n- 'to turn back, return, to turn round, to turn into' (EDPT 515).

göñül tarlığanmak Kederlenmek, içi sıkılmak (MŞ 93a).

göñül : bk. *göñül dönmek*.

tarlığanmak : < ta:r 'narrow constricted, confined' (EDPT 528).

görmezlik Körlük (MŞ 47a).

< *kör-* 'to see' (EDPT 736).

göz Göz (MŞ 13a, 16b; HS 8a, 15a).

< kö:z (EDPT 756).

göz ağı Gözaki (MŞ 47a, 81b; HS 14b).

göz : bk. *göz*.

ağ : < a:k 'white' (EDPT 74).

göz ağrısı Göz ağrısı (MŞ 2b, 18a; HS 28a).

göz : bk. *göz*.

ağrı : bk. *ağrı*.

göze ak düşmek Gözde katarakt oluşmak (MŞ 64a), krş *gözinde akça belürmek*.

göz : bk. *göz*.

ak : bk. *göz ağı*.

düşmek : < tüş - 'to fall' (EDPT 560).

göze şu inmek Karasu hastalığına yakalanmak (MŞ 47a).

göz : bk. *göz*.

şu : < su:v 'water' (EDPT. 783).

inmek : < én - 'to descend, come down' (EDPT 168).

gözünde akça belürmek Gözünde katarakt oluşmak (HS 15a), krş. *göze ak düşmek*.

göz : bk. *göz*.

akça : < ak+ça 'aklık'.

belürmek : < belgü: 'sign, mark' (EDPT 340) > belgür- 'to appear, become manifest' (EDPT 341).

göz kapağı Göz kapağı (MŞ 48b; HS 15a).

göz : bk. *göz*.

kapak : bk. *kapak*.

göz kararmak Gözü kararmak (MŞ 7a, 94b, 44b).

göz : bk. *göz*.

kararmak : < kara: 'black' (EDPT 643) > kara:r- 'to be, or become, black or dark' (EDPT 663).

- Ğ -

ğalız Yoğun, kötü, yapışkan (MŞ 3b, 5b).

< Ar. ğalız (Stein. 893).

ğıbb Nöbeti güneşiri tutan sıtma (MŞ 16a, 126b).

< Ar. ğıbb, ğabb (Stein. 880).

ğıbb-ı dāyir Üç günde bir tutan sıtma (.. eger tamarlardan taşra olan şafrā müte'affin olursa ğıbb-ı dāyir derler ya'nī hummānuñ nevbeti olmaz. MŞ 120b).

ğıbb : bk. *ğıbb*.

dāyir : < Ar.dā'ir "Who or what revolves; who or what form a circle, or encircles' (Stein. 502).

ğıbb-ı hālîş Bir tür humma türü (. . eger şafrâ rakîk olup balgamla karışmazısa *ğıbb-ı hālîş* dërler. MŞ 120b).

ğıbb : bk. *ğıbb*.

hālîş : < Ar. hālîs 'Pure, unsullied; unaduterated' (Stein. 442).

ğıbb-ı lâzım Bir tür nöbetsiz humma (. . eger müte'affin olan şafrâ olursa, tamarlar içinde olan şafrâ tamar içinde müte'affin olursa aña *ğıbb-ı lâzım* dërler ya'nî *hummanuñ* nevbeti olmaz. MŞ 120b).

ğıbb : bk. *ğıbb*.

lâzım : < Ar. lazim 'Necessary, urgent; proper; suitable' (Stein. 1111).

ğaşî Bayılma, kendinden geçme, baygınlık (HS 62b).

< Ar. *ğaşî* (Stein. 889).

ğıda Besin, yiyecek (MŞ 2a, 10b, 74a; HS 7a).

< Ar. *ğedâ* (Stein. 881).

ğuşşa Üzüntü, keder, karamsarlık (MŞ 12b; HS 18b).

< Ar. *ğuşşa* (Stein. 889).

ğuşşalanmak kederlenmek, üzölmek (MŞ 5b, 15b).

bk. *ğuşşa*.

hacâmat Şişe ya da boynuzla vücudun herhangi bir organına kanı topladnk-tan sonra neşterle kesip akıtmak, kan almak (MŞ 38b, 110a, 131b; HS 19a, 42a), krş. *kan almak*.

< Ar. *hacâmat* (Stein. 412).

hadd Ateşli hastalıklarda ağırlaşma dönemlerinden her biri (MŞ 16a).

< Ar. *hadd* 'Setting bounds; defining; boindary, term, limit, exteremity, extent' (Stein. 413).

hafakân Yürek oynaması, çarpıntı (MŞ 6b, 78a, HS 44b).

< Ar. *hafakân*, *hafkân* (Stein. 468).

hâlib Böbrekten mesaneye inen kanal, idrar yolu (HS 64b).

< Ar. *hâlib* 'A milker; the ureter' (Stein. 409).

hanâzîr Bir tür çıban, sıraca (MŞ 21b, 30a, 137b; HS 17a).

< Ar. *hanâzîr* (Stein. 475).

hancere Gırtlak (MŞ 67b).

< Ar. *hancer*, *hanceret*, *hancara* (Stein. 432).

hâr - yâbis Sıcak ve kuru özelliğe sahip nesnelere, sıcak ve kuru, bk. *bârid* (MŞ 2a; HS 17a, 6a).

hâr : < Ar. *hâr* 'Warm, hot, sultry' (Stein. 407).

yâbis : bk. *yâbis*.

har - raṭb Sıcak ve nemli karektere sahip (MŞ 2a, 17a; HS 6a), bk. *bârid*; krş. *germ - ter*.

hâr : bk. *hâr - yâbis*.

raṭb : < Ar. *raṭb* 'fresh, tender, moist' (Stein. 579).

harâret-i ğarîziyye Vücut ısısı (MŞ 95a, 137a; HS 17a, 22a).

harâret : < Ar. *harâret* 'Being hot; warmth, heat' (Stein. 414).

- ğarīziyye* : < Ar. *ğarīzī* ‘Innate, natural’; “*ħarāret-i ğarīzī*” ‘Natural heat’ (Stein. 886).
- ħaşba* Kızamık (MŞ 33a, 131b, 134b), krş. *kızamuk*.
< Ar. *ħaşba* ‘bir nev hurda sivilcedür ki bedende zahir olur Türki’de kızamık tabir olunur’ (Kâmûs, II. 109).
- havāss* Beş duyu, duyular (MŞ 2b, 5b, 41a; HS 28a).
< Ar. *havāss* (Kâmûs II, 226).
- ħāya* Testis (MŞ 7a, 32b, 105b, 179a; HS 28a).
< Far. *ħāya* (Stein. 445).
- ħāyız* Adet görmüş kadın (MŞ 7b), bkz. *ħayz*.
- ħayz* Adet, regl (MŞ 8b, 9b, 109b).
< Ar. *ħayz* (Kâmûs II, 419).
- ħazm* Sindirim (MŞ 2a, 16b, 17a, 75a).
< Ar. *ħazm* (Kâmûs III, 582).
- ħıffet* Hafifleme, rahatlama (MŞ 7a, 89a; HS 41b).
< Ar. *ħıffet* (Kâmûs II, 752).
- ħılt* Karışım, besinlerin sindirilmesiyle meydana gelen karışım (MŞ 2a, 18b, 73a, 115b).
< Ar. *ħalt* ‘bir nesneyi ahır şeye katup karışdırmak’ (Kâmûs II, 469).
- ħıntıyye* Bir tür siğil (MŞ 138b).
< Ar. *ħınta* ‘buğday’ (Kâmûs II, 464).
- ħıyārek* Hıyarcık, kasık bezlerinin iltihaplanması sonucu ortaya çıkan bir tür çıban (MŞ 137a).
< Far. *ħıyārek* (Stein. 490).
- ħumār* Sarhoşluk sonucu beliren ağrılık, ağrı, mahmurluk (MŞ 44a).
< Ar. *ħumār* (Kâmûs I, 846).
- ħumārlik* Mahmurluk (MŞ 185b), bk. *ħumār*.

- İ -

- iç* İç organlar, vücudun iç kısmı (MŞ 20a).
< iç ‘the interior, or inside’ (EDPT 17).
- iç ağrısı* Dizanteri (MŞ 79a); krş. *zahīr*.
iç : bk. *iç*.
ağrı : bk. *ağrı*.
- içegü* İç organlar (MŞ 22a, 154a; HS 13b).
< iç:ğü (EDPT 25).
~ içeği ‘Bağırsak’ (DS 2504).
- içi bağlamak* İshali durdurmak (MŞ 170a).
iç : bk. *iç*.
bağlamak : < ba:- ‘to bind, to festen’ (EDPT 292).
- içi geçmek* İshal olmak (MŞ 89a, 180a), krş. *içi gitmek*.
iç : bk. *iç*.
geçmek : < keç- ‘to pass away, elapse’ (EDPT 693).

içi gitmek İshal olmak (HS 13b), krş. *içi geçmek*.

iç : bk. *iç*.

gitmek : < kêt- 'to go' (EDPT 701).

~ içi geçmek, içerisi gitmek, içi gitmek 'Bağırsakları bozulmak' (DS 2505).

iç yangını Hararet, iç ısı (MŞ 154b).

iç : bk. *iç*.

yangun : < yan - 'to burn, blaze up' (EDPT 492).

idrār Boşaltma, akıtma (MŞ 15b, 22b, 100b, 174a).

< Ar. idrār (Stein. 28).

iḥlīl Penis deliği, idrar deliği (MŞ 102b, 103a).

< Ar. iḥlīl (Stein. 22).

iḥtilām Uykuda boşalma, cinsel düş görme (MŞ 28a, 103a).

< Ar. iḥtilām (Stein. 24).

ilik İlik, kemik iliği (MŞ 19a, 111b; HS 12b).

< yilik (EDPT 927).

illet Dert, hastalık (MŞ 22b, 161b; HS 11b), krş. *şayruluk*.

< Ar. 'allet (Stein. 862.).

illetlü Hastalıklı (MŞ 94a).

bk. *illet*.

ince ağrı Verem (MŞ 20a, 126b); krş. *ḥummā-yı dıkk*; *sill*.

ince : < yinçge: 'thin, slim, delicate' (EDPT 945).

ağrı : bk. *ağrı*.

~ ince ağrı '1) Verem, 2) Kalp hastalığı' (DS 2537).

irin İrin (MŞ 44b, 51b, 103a; HS 23b).

< irin (EDPT 233).

irinlenmek İrinlenmek, iltihaplanmak (MŞ 139b),

bk. *irin*.

irinlü İrinli, iltihaplı (MŞ 177b);

bk. *irin*.

ishāl 1) Vücutta fazla olarak bulunan herhangi bir maddenin çeşitli yollarla boşaltılması, dışarı atılması, 2) İshal (MŞ 9b, 42b, 45a, 73b, 88b, 175b; HS 18a).

< Ar. sehl 'Kolay, asan, ishal 'tabi at mülayim olup sürmek, deva makulesi nesne tabiatı mülayim edüp sürmek' (Kâmûs III. 251).

isney 'aşerī Onikiparmak bağırsağı (HS 63a).

< Ar. isney 'aşere 'Twelve' (Redh. 25).

istifrāg Kusma, ishal olmak, vücuttaki herhangi bir artık maddenin boşaltılması (MŞ 15b, 124a, HS 41b, 42a).

< Ar. istifrāg 'amel ile kusmak manasına müstameldir'. (Kâmûs II. 716)

istiskā Karında su toplanması şeklinde beliren bir grup hastalığın genel adı, siroz. (MŞ 9b, 82a, 114b; HS 40a).

< Ar. *istiskā* (Kâmûs III. 839).

istiskā-yı lahmî Siroz hastalığı (.. *istiskā* üç dürlüdür : lahmîdür, sebebi balgamdur ki kanıla kamu tamarlara geçe ve tablîdür kim māddeyi yëllü ola ki kamu ahşād kıala ve zıkkîdür ki māddeyi şuludur karnı fezāsında dërile ve kamusunun aşlı hazm noksanlığıındandır. MŞ 83a).

istiskā-yı zıkkî Siroz hastalığıının bir türü (MŞ 83b, 86a), bk. *istiskā-yı lahmî*.
istiskā : bk. *istiskā*.

zıkkî : < zıkk “tulum, tüyü yolunmamış tulum” (Kâmûs II. 920).

istiskālu İstiska hastalığı olan kimse (MŞ 83a).

bk. *istiskā*.

işitmezlik Sağırılık (MŞ 51b, 177b).

< eşid – ‘to hear’ (EDPT 257).

it dirsegi Arpacık (MŞ 48b).

it : < it ‘dog’ (EDPT 34).

dirsek : bk. *dirsek*.

~ itdirseği ‘Göz kapağında çıkan sivilce, arpacık’ (DS 2567).

K

ķabak Göz kapağı (MŞ 45a; HS 48b).

bk. *göz ķabağı*.

ķabarcuk Kabarcık (MŞ 17b, 33a, 136a).

< kabarcık (EDPT 586).

ķabz Kabızlık, peklik, tutma (MŞ 4b, 9b, 14a, 17a, 92a, 170a; HS 13b, 19a).

< Ar.ķabz (Stein. 952).

ķāhel olmak Ağırlaşmak, gevşemek, işlevini yapamamak (MŞ 2b, 6a, 121b).

< Ar. kāhil ‘Slow, tardy, languid’ (Stein. 1011).

olmak : < bol – ‘to become’ (EDPT 331).

ķakımak Sinirlenmek, kızmak (MŞ 3a, 5b, 12b; HS 17b, 39a).

< kakı: – (EDPT 509).

ķakıgan Sinirli, asabi (HS 28a, 41a).

bk. *ķakımak*.

ķalb Yürek (HS 29b), krş. *yürek*.

< Ar. ķalb (Stein. 983).

ķamaşmak Diş kamaşması (MŞ 56a, 63b; 55a).

< kama: – ‘to suffer discomfort’ (EDPT 625), > kamaş – ‘to dazzled’ (EDPT 629).

~ kamamak ‘kapatmak, kilitlemek, perçinlemek, yakalamak’ (DS 2612); kamanmak, kamaşmak ‘Bunalmak, aciz kalmak, şaşırarak, yorulmak, yıkılmak’ (DS 2613).

ķamaşdurmak Dişin ekşi bir nesneden dolayı kamaşması (MŞ 56a).

bk. *ķamaşmak*.

kan Kan (MŞ 2a, 51b, 100b; HS 7a).

< ka:n (EDPT 629).

kan almak Vücutun herhangi bir organından çeşitli yöntemlerle kan almak (MŞ 2b, 7b, 13b, HS 24b), krş. *hacāmat*.

kan : bk. *kan*.

almak : < al- 'to take' (EDPT 124).

kan aldurmak Vücutun herhangi bir organından kan aldurmak (HS 18a).

bk. *kan almak*.

kara ağrı Tifo hastalığı (MŞ 120b), krş. *hūmmā-yı muhrīka*.

kara : < *kara*: 'black' (EDPT 643).

ağrı : bk. *ağrı*.

kara bahak Abraşlık hastalığının bir türü (MŞ 23a, 128a; HS 62b).

krş. *bahak-ı esved*.

kara : bk. *kara ağrı*.

bahak : bk. *bahak*.

kara baraş Abraşlık hastalığı, sam lekesi (HS 62b), krş. *baraş*.

kara : bk. *kara ağrı*.

baraş : bk. *baraş*.

kara yaraķān Sarılık hastalığının bir türü (HS 62b), krş. *yaraķan-ı esved*.

kara : bk. *kara ağrı*.

yaraķān : bk. *yaraķān*.

karha Yara (MŞ 18b, 72a, 77b; HS 61a).

< Ar. *karhā* (Kāmūs I. 505).

karın Karın (MŞ 16b, 17a, 13a; HS 22a).

< *karın* (EDPT 661).

karın burmak Sancı (MŞ 75a); krş. *sancu*.

karın : bk. *karın*.

burmak : < *bür* - 'to twist, wind, round, screw together' (EDPT 355).

~ *karnı burmak* 'Mide, bağırsak sancılanmak' (DS 4536).

karın geçmek İshal olmak (MŞ 70a); krş. *ishāl*; *karın sürmek*.

karın : bk. *karın*.

geçmek : < *keç* : - 'to pass away, elapse' (EDPT 693).

karını açmak Pekliği gidermek, bağırsakları yumuşatmak (MŞ 123a).

karın : bk. *karın*.

açmak : < *aç* - 'to open' (EDPT 18).

karını bağlamak Peklik vermek, ishali durdurmak (MŞ 20a, 79a).

karın : bk. *karın*.

bağlamak : < *ba* : - 'to bind; to fasten' (EDPT 292).

karın işletmek Bağırsakları çalıştırmak (MŞ 92b).

karın : bk. *karın*.

işletmek : < *işle* : - 'to work, to do' (EDPT 262).

karın kabartmak Peklik vermek, şişkinlik yapmak (MŞ 82a).

karın : bk. *karın*.

kabartmak : < kabâr – ‘to become a container’ (EDPT 585).

karın sürmek İshal etmek (MŞ 42b); krş. *karın geçmek*.

karın : bk. *karın*.

sürmek : < sür – ‘to drive away, to drive on’ (EDPT 844).

kaşabatü’r - riye Soluk borusu (HS 55b); krş. *öyken düdüğü*.

< Ar. kaşabatü’r-riye (Kâmûs I. 232).

kasuk Kasık (MŞ 22a, 54b; HS 10a, 45a).

< kasık (EDPT 666).

kasuk yarılmak Fıtık olmak (HS 15b, 64a).

kasuk : bk. *kasuk*.

arılmak : < yarıl – ‘to be split; to split’ (EDPT 967).

~ kasık yarılma ‘Fıtık’ (DS 2674).

kaş Kaş (MŞ 33b, 127a; HS 52a).

< ka:ş (EDPT 669).

kaṭ‘u’l-bāh Erkeklerde cinsel gücün zayıflaması (MŞ 105b).

kaṭ‘: < Ar.kaṭ‘ ‘kesmek’ (Kâmûs II, 648).

bāh : bk. *bāh*.

kaṭ‘u’l-em‘ā Bağırsak düğümlenmesi (HS 61a).

kaṭ‘: bk. *kaṭ‘u’l-bāh*.

em‘ā : < Ar.em‘ā‘ ‘İntestines, guts’ (Stein. 100).

kavlamak Derinin pul pul dökülmesi, soyulması (MŞ 128a, 152b).

~ kavlamak ‘soyunmak’ (DS 2690).

kavuk Mesane (MŞ 19b, 32a, 104a; HS 17a, 35b), krş. *meşāne*.

< kavuk (EDPT 583).

~ kavuk ‘Sidik torbası’ (DS 2693).

kaygu Kaygı, endişe (MŞ 29b).

< kaḡu: (EDPT 589).

kaygulu Kaygılı, endişeli (MŞ 188a; HS 71a).

bk. *kaygu*.

każib Penis (MŞ 106a), krş. *zeker*; *ālāt-ı tenāsül*.

< Ar.każib ‘çubuğa denür ki ağacın ince dalıdır (...) alat-ı tenasüle itlak olunur’ (Kâmûs I, 234).

kel Kel (MŞ 33a, 139b, 141b).

< Far. kel (Stein. 1039).

kemük Kemik (MŞ 146a), krş. *sünük*.

< kemdi: – ‘kemiğin etini sıyırmak’ *kemdük sünük* ‘a bone which has been stripped of meat’ (EDPT 722).

kesel Uyuşukluk, bıkkınlık (HS 44b).

< Ar. keşel (Kâmûs III. 337).

keylūs Besinlerin sindirilmesiyle bağırsaklarda kana karışacak duruma gelmiş hali (MŞ 2a; HS 7a, 59a).

< Ar. *keylūs* < Grek. 'Chilos' (Stein. 1070).

kıl Kıl (MŞ 3a, 48a, 128b; HS 38a).

< kıl 'a hair' (EDPT 614).

kızamuk Kızamık (MŞ 20b, 33a, 134b).

< kızla:muk (EDPT 684).

kızılçık Kızılçık hastalığı (MŞ 134b).

< kızıl 'red' (EDPT 683).

kızıl ünük Yemek borusu (HS 58b), krş. *mîrî*.

kızıl : bk. *kızılçık*.

ünük : ~ *ümük*, *ünük* 'Soluk borusu, gırtlak' (DS 4065).

kîfâl Şahdamar (MŞ 13b, 45a, 53b, 140a), krş. *baş tamarı*.

< Ar. *kîfâl* < Grek. 'kefali' (Stein. 998).

kirpük kirpik (MŞ 33b, 127a; HS 15a).

< kirpik (EDPT 737).

kol Kol (MŞ 116a; HS 10a).

< ko:l (EDPT 614).

koltuk Koltuk (MŞ 136b; HS 9b, 28b).

< koltuk (EDPT 619).

koḩaḩ 1) Gözde oluşan katarakt (MŞ 48b), 2) Saç kepeği (MŞ 40a, 162a).

< koḩaḩ (koḩok) 'millet' (EDPT 637).

~ konak 'Saçtaki kepek; küçük bebeklerin başlarındaki kepek tabakası; Cilt üzerinde kalan çıban ya da çiçek hastalığı izi; Yaraların sert kabuğu; Darı içinde bulunan kepek ve kabuk' (DS 2915).

~ koḩaḩ 'Hautschuppen auf dem Kopf, Grind' (EW 280).

kötürimlik Kötürümlük (MŞ 7a).

< kötür - 'to lift up, raise' (EDPT 706).

ḩuduz Kuduz hastalığı (MŞ 147b, 148a).

< kutuz (EDPT 608).

ḩuduzlık Kuduz hastalığına yakalanmış kimse (MŞ 147b); bk. *ḩuduz*.

ḩulaḩ Kulak (MŞ 2b, 49b, 50b; HS 8a, 9b, 53a).

< kulkāk (EDPT 621).

ḩulaḩ ağrısı kulak ağrısı (MŞ 49b, 51b; HS 28a).

ḩulaḩ : bk. *ḩulaḩ*.

ağrı : bk. *ağrı*.

ḩulunc Bağırsaklarda meydana gelen bir şiddetli sancı (MŞ 17a, 18b, 70b; HS 32a, 33b).

< Ar. *ḩulenc*, *ḩulunc* (Kâmûs I. 433).

ḩulunclu Kulunc sancısı olan kimse (MŞ 17a, 18b); bk. *ḩulunc*.

ḩurd eḩeni Kurdeşen hastalığı (MŞ 33a, 131b, 134a).

ḩurd : bk. *kurt*.

eşen : < eş – ‘to dig to throw’ (EDPT 225).

~ kurdeşini ‘bir çeşit hastalık’ (Ettuhf. 211).

ķurt Kurtçuk, bağırsaklarda görülen kurtçuklar, dış çürümelerine yol açan mikroplar (MŞ 20b, 58b).

< kurt (EDPT 648).

ķurtcuğaz Kurtçuk (MŞ 50b, 101a; HS 47b); bk. *ķurt*.

ķurluğan Dolama, etyaran (MŞ 139a); bk. *dāhıs*.

~ kurulgan (I) ‘Hayvanların arka ayaklarında olan bir hastalık (DS 3012).

ķursak Mide (MŞ 137b); krş. *ma‘de*.

< kuruğsa:k (EDPT 657).

~ kursak (I) ‘Anlak, us, akıl’; kursak (II) ‘1) Yürek, kalb (2) Rahim’ (DS 3009).

ķurūn Tepesi kuru ve sert bir tür siğil (MŞ 138b).

< Ar. *ķurūn* ‘Horns; ages; small hills’ (Stein. 967).

ķuşmak Kusmak (MŞ 13b, 157b; HS 14a, 41b).

< kus – (EDPT 666).

ķuşağan Kusucu, çok kusan, kumağa uygun yaradılıştta (HS 15b),

bk. *ķuşmak*.

ķuşdurmak Kusturmak, kusmayı sağlamak (MŞ 10b, 149b).

< kustur – (EDPT 666).

ķuşkuluķ Kuruntu (MŞ 15b).

~ kuşkulu ‘Uykusu hafif olan kimse’ (DS 3016).

ķutluca Veba (MŞ 33b, 157a, 160b); krş. *vebā*; *ķā‘ūn*.

< kutluğ ‘enjoying the favour of heaven, fortunate, happy, blessed’ (EDPT 601).

ķuvvet Güç, kuvvet (MŞ 2a, 3a, 4a).

< Ar. *ķuvvet* (Stein. 993).

ķuvvet-i cāzibe İştah, midenin salgıladığı salgı sonucu ortaya çıkan açlık duygusu (HS 27b, 58b).

ķuvvet : bk. *ķuvvet*.

cāzibe : < Ar. *cezbe* ‘Bir şeyi çekip uzatmak, bir şeyi bir yerden başka yere nakletmek’ (Kâmûs I, 89).

ķuvvet-i cimā‘ Cinsel güç (HS 35a).

ķuvvet : bk. *ķuvvet*.

cimā‘ : bk. *cimā‘*.

ķuvvet-i hāzime Sindirim yetisi (HS 10a, 14a, 59a).

ķuvvet : bk. *ķuvvet*.

hāzime : bk. *hazım*.

ķuvvet-i māsike yiyecekleri midede tutma yetisi (HS 59a).

ķuvvet : bk. *ķuvvet*.

māsike : < Ar. *māsike* ‘tutucu nesne’ (Kâmûs III. 113).

kuvvat-i sâmi'a İşitme duyusu (HS 53a).

kuvvat : bk. *kuvvat*.

sâmi'a : < Ar. sem' "İşitme duyusu" (Kâmûs II. 602).

- L -

laḥmî İstiska hastalığının bir türü (MŞ 83a); bk. *istiskā - yı laḥmî*.

< Ar. laḥm "et" (Kâmûs III. 555).

laḳvā Yüz felci (MŞ 17b, 92a, 186b; HS 35a).

< Ar.laḳvā (Kâmûs III. 922).

lefāyifî Kıvrım bağırsak (HS 63a).

< leff 'bir şeyi dürüp bükme" (Kâmûs II. 842).

lişergus Bir tür felç (MŞ 44a).

< Ar. lişergus < Grek. lethergia 'Oblivion' (Stein. 1134).

loḥuṣa Loğusa (MŞ 7b, 8b).

< Grek. lekousa (EW. 318).

lu'āb Salya (MŞ 62a, 108a); krş. *ağız yarı*.

< Ar. lu'āb (Kâmûs I.260).

lūknet Dil tutukluluğu, pelteklik (MŞ 164a).

< Ar. lekn, lūknet (Kâmûs III. 803.)

- M -

mādde Madde, öge (MŞ 3a, 12a; HS 11b).

< Ar. mādde (Stein. 1138).

ma'de Mide (MŞ 2a, 19a; HS 58a); krş. *ḳursak*.

< Ar. ma'ide, mi'de (Stein. 1270).

ma'dinü'l-ḥayāt Kalp karıncıkları (HS 57a).

ma'din : < Ar. ma'din "kaynak" (Kâmûs III. 668).

ḥayāt : < Ar. ḥayāt "hayat, dirilik" (Kâmûs III. 799).

mağaş Bağırsaklarda meydana gelen bir sancı (MŞ 95a).

< Ar. mağaş (Kâmûs II. 402).

mafāşil Eklemler (MŞ 119a); bk. *mafşal*.

mafşal Eklem (MŞ 106a; HS 10a); krş. *bendükşe*.

< Ar. mafşal (Kâmûs III. 313).

maḥmūm Hummalı, humma hastalığına yakalanan kimse (MŞ 21b, 25a).

< Ar. ḥummā "sıtma" (Kâmûs III. 435).

maḥmūr Sarhoş (MŞ 35b).

< Ar. ḥamr "alkollü içki" (Kâmûs I. 844).

ma'ide Mide (MŞ 10b, 12a; HS 7a); krş. *ma'de*; *ḳurşak*.

maḳ'ad Makat, anüs (MŞ 32a).

< Ar.maḳ'ad "oturacak yer" (Kâmûs I. 672).

- maḳ'ad çıkması* Hemoroid hastalığı (MŞ 95b, 100b).
 maḳ'ad : bk. *maḳ'ad*.
 çıkmak : < çık- 'to go out; to come out' (EDPT 405).
- maḳ'ad renci* Hemoroid hastalığı (MŞ 101b); krş. *bevāsīr*.
 maḳ'ad : bk. *maḳ'ad*.
 renc : bk. *renc*.
- maḳbūz* Kabız olmuş kimse (MŞ 90a).
 < Ar. maḳbūz (Stein. 1290).
- māliḫūlyā* Melankoli, kuruntu (MŞ 34a, 44b; HS 39b).
 < Ar. māliḫūlyā < Grek. mālikholiya (Stein. 1143).
- ma'lūl* Hasta, hastalıklı (MŞ 56a).
 < Ar. ma'lūl (Stein. 1275).
- maraz* Hastalıklı (MŞ 1b, 9b, 7b; HS 3b); krş. *şayruluk; hastalık*.
 < Ar. maraz (Stein. 1215).
- māsāriḳā* Mezenter, ince bağırsak askısı (HS 7a, 58b).
 < Ar. māsāriḳā < Grek. masenterion 'Fett an der Leber' (EW 329).
- maşrū'* Saralı, sara hastalığı olan kimse (MŞ 42a).
 < Ar. maşrū' (Stein. 1253).
- māşerā* Yüzde ortaya çıkan kan çıbanı (MŞ 58a).
 < Ar. māşerā 'A bloody swelling' (Stein. 1141).
- menī* Meni (MŞ 7a, 17b, 165a; HS 7b, 44a).
 < Ar. menī (Kāmūs III. 932).
- meşāne* Mesane (MŞ 24b, 68a, 102a, 103a; HS 64b); krş. *ḳavuk*.
 < Ar. meşāne (Stein. 1172).
- mestlik* Halsizlik, bitkinlik (MŞ 28a).
 < Far. mest 'Brunk, intoxicated; libidinous, lustful, wanton furious; an animal in rut' (Stein. 1227).
- mışfāt* Burun kemiği (HS 54a).
 < Ar. mışfāt 'A strainer, colander' (Stein. 1254).
- mirī* Yemek borusu (MŞ 67b; HS 58b); krş. *ḳızıl ünük*.
 < Ar. merī (Stein. 1220).
- mismāriye* Tepesi pürtüklü biçimde olan bir tür siğil (MŞ 138a).
 < Ar. mismār "çivi" (Kāmūs I. 901).
- mizāc* Bünye, yapı (MŞ 6a, 14b, 83b; HS 6b).
 < Ar. mizāc (Stein. 1221).
- mu'ālece* Tedavi, hasta bakımı (MŞ 9b, 14a).
 < Ar. ma'ālece (Kāmūs I. 424).
- mużga* Cenin, dölüt (HS 8a).
 < Ar. mużga (Stein. 1257).
- mühre* Omur, bel ve boyun omurları (MŞ 94b).
 < Far. muhra (Stein. 1354).

müsākāt Kılcal damarlar (. . ince tamarlarda kim anlara müsākāt dërler. .
HS 36b).

müstakīm Kalınbarsağın son kısmı, rektum (HS 63b).

< Ar. müstakīm ‘Right, straight’ (Stein. 1233).

müzmīn Müzmin, kronik (MŞ 16a, 52b).

< Ar. müzmīn (Stein. 1223).

— N —

nabż Nabız (MŞ 3a, 72a).

< Ar. nabż (Stein. 1385).

naḥ Bağırsak ve Mide gazları (MŞ 21b, 113a).

< Ar. naḥ “yel” (Kâmûs I. 563).

naḥḥ Mide ve bağırsaklarda gaza yol açıcı (MŞ 15b); bk. *naḥ*.

nāfiż Aşırı titreme veren bir tür sıtma (MŞ 15b).

< Ar. nāfiż (Kâmûs II. 450).

nāfiż sıtma Aşırı titreme veren bir tür sıtma (MŞ 126b); krş. *nāfiż*.

nāfiż : bk. *nāfiż*.

sıtma : bk. *sıtma*.

nākih Nekahat döneminde olan kimse (MŞ 8a, 17b).

< Ar. nākih (Kâmûs III. 750).

nāsūr Basur, hemoroid (MŞ 51a, 108b); krş. *bāsūr*.

< Ar. nāsūr (Kâmûs II. 121).

nāzle Nezle (MŞ 2b, 121a); bk. *nezle*.

nefes Nefes, soluk (MŞ 16a, 9a; HS 14b).

< Ar. nefes (Stein. 1415).

nefes tarlığı Nefes darlığı (MŞ 22a, 72b).

nefes : bk. *nefes*.

tarlık : ta:r ‘narrow, constricted, confined’ (EDPT 528).

nefes āleti Soluk borusu (HS 55b); krş. *ōyken dūdūgi*.

nefes : bk. *nefes*.

ālet : < Ar. ālet, āle ‘An instrument, utensil, tool. .’ (Stein. 92).

nemle Vücutta küçük kabarcıklar şeklinde beliren bir cilt hastalığı (MŞ 132b, 133a).

< Ar. neml “Karıncı”, nemle (Kâmûs III. 367).

nevet Nöbet, sıtma türlü hastalıklarda gelen nöbetler (MŞ 43b).

< Ar. nevet, nevet ‘Supplying the place; a period, time, turn’ Stein. 1431).

nevetatsız Nöbeti olmayan bir tür sıtma (MŞ 120b); bk. *nevet*.

nezle Nezle (HS 23b, 28a); krş. *nāzle*.

< Ar. nezle (Kâmûs III. 361).

nıkrıs Gut hastalığı (MŞ 114b, 116b, 137b).

< Ar. nıkrıs “Bir tür eklem hastalığı” (Kâmûs II. 301).

nisyā Unutkanlık, aşırı unutkanlık veren bir hastalık (MŞ 94b);
krş. *nisyān*.

< Ar. *nisyā*, *nisyān* “Unutkanlık” (Kâmûs III. 939).

nisyān Unutkanlık, aşırı unutkanlık veren bir hastalık (MŞ 38b, 39a; HS 44b); bk. *nisyā*.

– O –

od göynügi Yanık, ateş yanığı (MŞ 146b).

od : < o:t (o:d) ‘fire’ EDPT 34).

göynük : < *kün* – ‘to catch fire, to burn’ (EDPT 726).

oğlan Çocuk (MŞ 6b, 19b, 108b, 109a; HS 17b, 45a).

< *oğul* (EDPT 83).

oğlan burusu Doğum sancısı (MŞ 9a).

oğlan : bk. *oğlan*.

buru : bk. *buru*.

oğlan düşürmek Çocuk düşürmek (MŞ 165b).

oğlan : bk. *oğlan*.

düşürmek : < *tüş* – ‘to fall’ (EDPT 560).

oğlan sonu Meşime, son (MŞ 22a).

oğlan : bk. *oğlan*.

son : < *soḡ* ‘the end, or back’ (EDPT 832).

omuz Omuz (HS 10a).

< o:m ‘indigestion’ (EDPT 155).

oḡmak İyileşmek, şifa bulmak (MŞ 141a).

< *on* – ‘to thrive, prosper’ (EDPT 168).

~ *oḡmak* (I) ‘Rahata kavuşmak, mutlu olmak’ (DS 3284).

oḡulmak İyileşmek, sağalmak (MŞ 148a).

< *oḡal*–/*oḡul*– (EDPT 185).

~ *onulmak* ‘İyileşmek’ (DS 3284).

oḡultmak İyileştirmek, sağaltmak (MŞ 51a, 112a, 137b); bk. *oḡulmak*.

~ *onultmak* ‘Yarayı iyileştirmek, hastayı iyileştirmek’ (DS 3284).

oḡurka Omurga (MŞ 177a; HS 8a, 63a).

< *oḡurğa*: (EDPT 92).

oḡurka ağrısı Omurga ağrısı (MŞ 115a).

oḡurka : bk. *oḡurka*.

ağrı : bk. *ağrı*.

oḡurka sünügi Omurga kemiği (MŞ 116b).

oḡurka : bk. *oḡurka*.

sünük : bk. *sünük*.

ovmak Ovmak, okşamak (MŞ 9a, 130a; HS 14a, 37b).

< *uv* – ‘to crush, crumble, reduce to powder’ (EDPT 4).

ovdurmak Ovdurmak (MŞ 115a); bk. *ovmak*.

uvanmak Ufalanmak, parçalanmak (MŞ 59b); bk. *ovmak*.
uyluk Uyluk (HS 10a, 37b).
 < uđluk (EDPT 55).

Ö

öd Öd, safra (MŞ 80b, 103a; HS 36b); krş. *şafra*.
 < ö:t (ö:d) (EDPT 35).
ög Akıl (HS 26a).
 < ö:g (EDPT 99).
ögi gitmek Kendinden geçmek, bilincini yitirmek (MŞ 121a, 157b; HS 39a).
 ög : bk. *ög*.
 gitmek : < két - 'to go' (EDPT 701).
öksürmek Öksürmek (MŞ 10a, 80a).
 ~ öskürmek (EW 376).
öksürtmek Öksürtmek (MŞ 83a); bk. *öksürmek*.
öksürük Öksürük (MŞ 2b, 19a, 70a; HS 14a, 36b); bk. *öksürmek*.
ölmek Ölmek (MŞ 9a, 147b, 150b).
 < öl - (EDPT 125).
öldürmek Öldürmek (MŞ 68a, 156a; HS 26b).
 < öldür - (EDPT 133).
öldürici Öldürücü (MŞ 27a); bk. *öldürmek*.
ölü Ölü (MŞ 3a, 16a, 143a).
 < ölüg (EDPT 142).
ölüm Ölüm (MŞ 16a, 150b).
 < ölüm (EDPT 146).
öyken Akciğer (MŞ 20a, 22a, 69b, 71b; HS 8a, 20a, 41a, 55b).
 ~ öyken (DS 3365).
 ~ öyken (Türkm. Sözl. 501).
öyken ağrısı Akciğer ağrısı (MŞ 73b).
 öyken : bk. *öyken*.
 ağrı : bk. *ağrı*.
öyken başı Bir tür akciğer hastalığı, (verem?) (MŞ 70b).
 öyken : bk. *öyken*.
 baş : bk. *baş* (2).
öyken düdüğü Soluk borusu (MŞ 73b).
 öyken : bk. *öyken*.
 düdük : ~ düdük (IV) "Boğaz, gırtlak" (DS 1617).

- P -

peklik Hazımsızlık, mide pekliği (MŞ 116a); krş. *tuğme*.
 < bek 'firm, solid, stable' (EDPT 323).

pîr İhtiyar (MŞ 38b, 79a).

< Far. *pîr* (Stein. 264).

pîrlik Yaşlılık, ihtiyarlık (HS 19a); bk. *pîr*.

- R -

rābıt-ı tihālî Mideyi dalağa bağlayan lif (HS 58b).

rābıt : < Ar. *rabıt* "bağlamak" (Kâmûs II. 473).

tihāl : < Ar. *tihāl* "dalak" (Kâmûs III. 269).

rahm Rahim (MŞ 108b, 109a, 110a, 176a; HS 7b).

< Ar. *rahm* (Kâmûs III. 461).

ra'şa Titreme veren bir hastalık, bir tür felç (MŞ 95a, 116b, 17b; HS 28a, 35a).

< Ar. *ra'şa*, *ri'şa* (Stein. 580).

rebev (*ribiv*) Astım (MŞ 67b, 95a, 172a, 178b; HS 56a).

< Ar. *rebv* (Stein 568).

renc Hastalık, dert (MŞ 11b, 81b); krş. *şayruluk*; *maraz*; *hastalık*.

< Far. *renc* (Stein. 587).

rib' Nöbeti dört günde bir gelen sıtma (MŞ 125b, 188a; HS 61a).

< Ar. *rib'* (Kâmûs II. 578).

rib'-ı dāyir Üç günde bir tutan bir tür sıtma (MŞ 120b).

rib' : bk. *rib'*.

dāyir : bk. *ğıbb-ı dāyir*.

rib'-ı lāzım : Bir tür nöbetsiz sıtma (MŞ 120b).

rib' : bk. *rib'*.

lāzım : bk. *ğıbb-ı lāzım*.

rubū Astım (MŞ 30a); krş. *rebev*.

- S -

saç Saç (HS 47a).

< *saç* (EDPT 794).

sa'fa Genellikle çocuklarda, başta ve yüzde beliren bir cilt hastalığı, kuru ve yaş olmak üzere iki türü vardır (MŞ 139b, 141a).

< Ar. *sa'fa* (Kâmûs II. 778).

şafra Vücudu oluşturan dört ana maddeden biri olan öd (MŞ 10b, 71a, 115b; HS 7b).

< Ar. *şafra* (Kâmûs I. 936).

şafravî Safra ile ilgili, bünyesinde safra maddesi fazla olan kimse (MŞ 2a,

7a, 10b, 16a; HS 7b); bk. *şafra*.

şağır Sağır (MŞ 51a; HS 48b, 53b).

~ *şağır* (EW 393).

şağırlık Sağırlık (MŞ 52a); bk. *şağır*.

saħc Sıyrılmak (MŞ 95b, 99b).

< Ar. saħc (Kâmûs I. 411).

saħhâc Sıyırıcı, tahriş edici (MŞ 21a); bk. *saħc*.

sâlibetü'l-lu'âb Dil altındaki tükürük emici bezler (HS 55a).

< Ar. selb 'Bir şeyi bir kimseden kapıp almak' (Kâmûs I. 162).

lu'âb : bk. *lu'âb*.

salya, salyar Salya (MŞ 63a, 66b, 93a); krş. *ağız yarı*; *lu'âb*.

< Grek. Salion? 'Speichel' (EW 398).

sançmak Sançmak (MŞ 127b; HS 41b).

< sanç – (EDPT 835).

sancu Sancı (MŞ 21a, 75a, 104a, 115b); krş. *buru*.

< sancığ (EDPT 835); krş. *sançmak*.

şar' Sara hastalığı (MŞ 28a, 31b, 92a; HS 17b).

< Ar. şar' (Kâmûs II. 616).

şaruluk Sarılık hastalığı (MŞ 32a, 81b); krş. *yarakân*.

< sarığ 'yellow' (EDPT 848).

sâyim Boşbağırsak (HS 63a).

< Ar.sâ'i 'Oruçlu kimse' (Kâmûs III. 500).

şayru Hasta (MŞ 7a, 15b, 82b).

şayruluk Hastalık (MŞ 16a, 34b, 116a; HS 3b, 22a); krş. *hastalık*; *maraz*; *renc*.

seder Göz kararması (MŞ 37b).

< Ar. seder 'sergeşte ve hayran olmak, develerin gözlerinin dumanlanıp görmez olması' (Kâmûs I. 889).

segirmek Seyirmek, göz seyirmesi (MŞ 36a, 50b).

seher Uykusuzluk (MŞ 37a, 44a).

< Ar. seher (Kâmûs I. 906).

sehdî Kellik hastalığının bir türü (MŞ 140b).

sekte Felç, inme (MŞ 41b, 93b; HS 35a, 49a).

< Ar. sekte (Stein. 688).

sekirden Pöç, uca kemiği (MŞ 119a).

~ sekirden 'Kaba et kalça' (DS 3570).

selesü'l - bevl İdrarını tutamama (MŞ 32b, 101b).

< Ar. selesü'l - bevl (Kâmûs II. 248); sels, selesü'l - bevl 'diabetes' (Stein. 693).

semirtmek Şişmanlatmak (MŞ 17a, 19a, 153a; HS 50a, 59b).

< semrit – (EDPT 830).

semüz Şişman (MŞ 4a, 6b, 11b; HS 11a).

< semiz (EDPT 830).

semüzlük Şişmanlık (MŞ 40b; HS 11a).

< semizlik (EDPT 830).

serçe barmak Serçe parmağı (MŞ 13b, 112b).

< seçe: 'a sparrow'; serçe parmak 'little finger' (EDPT 795).

serd Soğuk özellikte olmak (MŞ 147a); bk. *germ-ter*.

< Far. *serd* (Stein. 673).

serd - huşk Soğuk ve kuru özellikte olmak (HS 17a, 22b, 24a); bk. *germ-ter*.

serd : bk. *serd*.

huşk : bk. *germ - huşk*.

serd - ter Soğuk ve yaş özellikte olmak (HS 24a, 50a). bk. *germ - ter*.

serd : bk. *serd*.

ter : bk. *germ - ter*.

seretān İyileşmez bir tür çıban, kanser (MŞ 173b, 174b; HS 50a, 59b).

< Ar. *seretān* (Kāmūs II. 478), (Stein. 675).

sersām Menenjit (MŞ 16a, 19b, 44b, 122a; HS 59b).

< Far. *sersām* (Stein. 674).

sevdā Kara safra (MŞ 2a, 18a, 73a; HS 7a).

< Ar. *sevdā* (Stein. 707).

sevdāvi Melankolik, bünyesinde kara safra maddesinin ağır bastığı tip (MŞ 4b, 11b, 196; HS 7b).

< Ar. *sevdāvi* (Stein. 707).

sıçanak Kas (HS 30b, 51b).

< *sıçganak* (EDPT 796) > *saçanak* (TS 3214)*

sığamak Ovmak (MŞ 8b, 9a).

< *sıka*: - (EDPT 806).

şıhhat Sağlık (MŞ 1b; HS 3b).

< Ar. *şıhḥ*, *şıhhat* (Kāmūs I. 488).

şınmak Kırılmak (MŞ 145b).

< *sın* - (EDPT 833).

şınuk Kırık (MŞ 6b, 145b).

< *sınuk* (EDPT 837).

sıtma Sıtma hastalığı (MŞ 13b, 15b, 120a, 124b, 170b).

< *isit* - (EDPT 243).

sıtmalu Sıtmalı (MŞ 125b, 158a).

< *isit* - 'to heat' (EDPT 243).

sızı Sızı (MŞ 114b, 118b).

sızlamak Sızlamak (MŞ 113b, 114b).

< *sızla*: - (EDPT 863).

siđük Sidik (MŞ 22a, 132b).

< *siđük* (EDPT 801).

* Clauson, bu kelime ile 'sıçagan' (sıçan) kelimelerini aynı köke bağlamakta ve Türkçedeki 'sıçganak' (kas); 'sıçga:n' (sıçan) kelimeleri ile, Latince 'mus' (sıçan), 'musculus' (kas) kelimeleri arasındaki semantik paralellige dikkat çekmektedir.

sidük yolu İdrar yolu (MŞ 21a).

sidük : bk. *sidük*.

yol : <yo:l 'road, way' (EDPT 917).

sigil Siğil (MŞ 33a, 136a, 138a).

< sigil/sögöl (EDPT 820).

sill Verem (MŞ 20a, 73b, 126b).

< Ar. sill (Kâmûs III. 249).

siñmek Sinmek, hazmolmak (MŞ 5a, 16b, 20a; HS 8b).

< siñ - (EDPT 833).

siñir Sinir, kiriş (MŞ 4b, 9b, 31b, 94a, 137b; HS 8b, 31b).

< siñir 'muscle, sinew' (EDPT 841).

siñürmek Sindirmek, hazmetmek (MŞ 17a, 48b).

< siñür - (EDPT 841).

sivilci (MŞ 2b, 16a, 136a, 137a).

< sigil 'wart, nipple, piles' (EDPT 820).

şovuk Sovuk, soğuk özelliğe sahip olmak (MŞ 5a, 17b, 156b, 174b);

şerm - ter.

< soğık 'cold' (EDPT 808).

şubür Sıvılcılar (MŞ 136a).

< Ar. şubür 'Ruining, destroying' (Stein. 345).

şudâ' Başağrısı (MŞ 35a, 36a).

< Ar. şudâ' (Kâmûs II. 616).

şuhrûc Bağırsakların iç yüzündeki sümüksü zar (HS 64a).

< Ar. sahrîc "sarıç, su deposu" (Kâmûs I. 418).

sû'î'l-hazm Sindirim bozukluğu (MŞ 130a, 179a; HS 44b, 61a).

sû' : < Ar. sū' "kötülük, afet, kötü hastalıklar" (Kâmûs I. 29).

hazm : bk. *hazm*.

sû'î'l - kınıya Karaciğer rahatsızlığından meydana gelen hâtsizlik, aşırı yorgunluk (MŞ 82a).

sû' : bk. *sû'î'l - hazm*.

kınıya : < Ar. kinyat "Gain acquisition; a store", *su ı'l - kınıyat* "Bad state of the body, cachexy" (Stein. 992).

şulba Gözaki (HS 50b).

< Ar. şulbiye (Stein. 791).

şübât İnme, hareketten tümüyle aciz kalma (MŞ 17b, 29b, 45a).

< Ar. şübât (Kâmûs I. 297).

südde Peklik, mide dolgunluğu (MŞ 6b, 16b, 20a, 23b, 74a; HS 23b).

< Ar. seddet, sedde 'Obstruction, obstracle' (Stein. 663).

sümük Sümük (MŞ 115a; HS 64a).

~ sümük (EW 436).

süñük Kemik (MŞ 145a, 146a, 124b; HS 8a, 30b); krş. *kemük*.

< süñük (EDPT 838).

sürük Domuzuyuzu (MŞ 129b, 137a).

< Far. sirk 'Red and white paint for the face' (Stein. 676).

– Ş –

şakîka Migren, yarım başağrısı (MŞ 40a).

< Ar. şakîka (Kâmûs II. 936).

şatru'l - ğıbb Sıtma türlerinden bir hastalık (MŞ 121a, 125a).

şatr : < Ar şatr 'bir şeyin yarısı, yarım' (Kâmûs II. 936).

ğıbb : bk. *ğıbb*.

şavşa Zatürre (MŞ 72a,; HS 61a); krş. *zâtü'r-rî*.

< Ar. şavşa (Kâmûs II. 383).

şebekiyye Gözdeki retina tabakası (HS 50b).

< Ar. şebekiyye (Stein. 732).

şeb - kūr Gece körlüğü, tavuk karası (MŞ 47b).

şeb : < Far. şeb 'Night, darkness' (Stein. 729).

kūr : < Far. kūr 'Bilind' (Stein. 1060).

şehvet Cinsel arzu, şehvet (MŞ 7a, 60a, 179a).

< Ar. şehvet (Stein. 770).

şehvetsüzlik İktidarsızlık, cinsel istek yokluğu (MŞ 171b); bk. *şehvet*.

şerāsîf Göğüs perdesi zarı, hipocondr (HS 60b).

< Ar. şerāsîf (Stein. 740).

şirîne Suluca, koyun uyuzu (MŞ 139b, 140a).

< Far. şirîne (Stein. 743).

şiryân Atardamar (HS 20a, 56b, 57a, 61b).

< Ar. şiryân (Stein. 743).

şiryânât Atardamarlar (HS 56b); bk. *şiryân*.

şiş Şiş, ur (MŞ 13a, 73a; HS 54a).

< s1:ş (EDPT 857).

şişmek Şişmek (MŞ 18a, 62b, 142a; HS 42a).

< s1:ş – (EDPT 857).

– T –

tabakât Gözün bölümleri (HS 50b).

< Ar. tabaka "kapak, tabaka" (Kâmûs III. 8).

taban Ayak tabanı (MŞ 32b, 119a).

< taban (EDPT 441).

tablî Karın boşluğunda su birikmesi, siroz (MŞ 83a, 83b).

< Ar. tabl "davul" (Kâmûs III. 269).

tabî'at Mizaç, yapı, karakter (MŞ 9a, 17b; HS 6b).

< Ar. tab'iat (Kâmûs II. 230).

- talak** Dalak (MŞ 2b, 15a, 80b, 126b; HS 8b, 28a, 62a).
 < tala:k (EDPT 495).
- tamak** Damak (MŞ 188a).
 < tamğa:k (EDPT 505).
- tamar** Damar (MŞ 3a, 13b, 25b; HS 7a).
 < tamar/tamır (EDPT 509).
- tamş** Regl olmak (MŞ 83b).
 < Ar. tamş (Kâmûs I. 8).
- tarlığanmak** Hastalıktan dolayı bunalmak (MŞ 16a, 43b; 122a).
 < ta:r 'narrow, constricted' (EDPT 528).
- tasa** Kaygı, tasa (MŞ 92a; HS 46a).
 < Far. tāsā (Stein. 275).
- tasalandurmak** Kaygılandırmak (MŞ 97a); bk. *tasa*.
- tā'ün** Veba (MŞ 33b, 157b).
 < Ar. tā'ün (Stein. 806).
- tayındurmak** Kaydırmak, kayganlık sağlamak (MŞ 109b).
 < tay - 'to slip, slide, slip up' (EDPT 567).
- temregü** Temriye (MŞ 131b); krş. *demregü*.
- ten** Ten (MŞ 6b, 126a, 118b).
 < Far. ten (Stein. 326).
- tenkiye** Siringa ile bağırsağa ilaç vermek (MŞ 39a, 103b, 138b; HS 23a).
 < Ar. tenkiye (Stein. 329).
- tercümāneyn** Dil altında bulunan bir çift damar (HS 55a).
 < Ar. tercemān, tercumān, turcumān "tercüman" (Kâmûs III. 406).
- teşennüc** Damar büzüşmesi, spazm (41b, 61a, 94b; HS 17a, 35a).
 < Ar. teşennüc (Stein. 303).
- teşhîş** Teşhis (MŞ 1b).
 < Ar. teşhîş (Stein. 302).
- tırnak** Tırnak (MŞ 119b; HS 43b).
 < tırnak (EDPT 551).
- tîni** Başta incir çekirdeği gibi beliren bir cilt hastalığı (MŞ 141a).
 < Ar. tîn 'a fig' (Stein. 344).
- toğmak** Doğmak (MŞ 9a, 9b; HS 9b).
 < tuğ - (EDPT 465).
- toğurmak** Doğurmak (MŞ 9a, 22a, 29a; HS 10b).
 < tuğur - (EDPT 472).
- tohme** Hazımsızlık, peklik (MŞ 25b, 27b, 75a; HS 17b, 46b).
 < Ar. tuhme (Stein. 289).
- tohmelü** Hazımsızlık çeken kimse (MŞ 6b); bk. *tohme*.
- tomağu** Nezle (MŞ 26; HS 28a); krş. *nāzle*; *zükām*.
 < tuma:ğu (EDPT 505).

tomurmak Kanamak (MŞ 31b, 55b).

< tomur - (EDPT 509).

~domurmag (II) 1) Kesilen yerden kan deri üstüne damla halinde çıkmak,

2) Bir şeyden damla şeklinde su çıkmak', (DS 1553); domurmak (II)

'Kaynaktan su kaynayarak çıkmak' (DS 1554).

tonmak Durgunlaşmak, matlaşmak (MŞ 47b; HS 25a, 42a).

< ton - 'to be closed, festened' (EDPT 514).

toncukmak Bunalmak, havasızlıktan sıkılmak (HS 20b, 22a, 56a).

< tonçuk - 'to be suffocated' (EDPT 517).

tondurmak Durgunlaştırmak, matlaştırmak (MŞ 47b).

< tondur - (EDPT 518).

toñuz başı Bir tür çınan (MŞ 137a).

toñuz : < toñuz 'pig' (EDPT 527).

baş : bk. baş.

topuk Topuk (MŞ 32b, 113b, 117a).

< tobık (EDPT 437).

tudak Dudak (MŞ 33b, 82a).

~ tötak (EW 491).

tuluñ Şakak (MŞ 38a, 45a; HS 15b).

< tuluñ (EDPT 501).

tü Tüy (MŞ 145a).

< tü (EDPT 433).

tükürmek Tükürmek (MŞ 13a, 18a).

~ tükür - (EW 504).

- U -

uçuk Uçuk, havale (MŞ 38a, 43a, 161b); krş. ümmü's - şıbyān.

< uçuk (EDPT 22).

uçuklu Havale hastalığı olan (MŞ 43b, 162a); bk. uçuk.

unutğan Unutkan (HS 41a).

< unıt - 'to forget' (EDPT 179).

unitsağı Unutkanlık (HS 41a); bk. unutğan.

'utaş Aşırı susama (HS 14b).

< Ar. 'itaş (Stein. 854).

uyluk Uyluk (HS 10a, 37b).

< uđluk (EDPT 55).

uyuşmak Uyuşmak, duyarsız duruma gelmek (MŞ 54b, 61a, 102a).

< uğış - (EDPT 73).

uyuz Uyuz hastalığı (MŞ 13b, 128b, 129b, 131a, 177b; HS 15a, 28a).

< uđuz (EDPT 74).

'üzv Uzu, organ (MŞ 33b, 145a; HS 8a).

< Ar. 'üzv (Kâmûs III. 876).

- Ü -

ümmü's - *şıbyān* Uçuk, havale (MŞ 33b, 162a; HS 17a); krş. *uçuk*.

< Ar. *ümmü's* - *şıbyān* (Stein. 96).

üşetmek Parçalamak, ufalamak (MŞ 59b).

< *üşet* - (EDPT 258).

üşimek Üşüme (MŞ 123b, 156; HS 39a).

< *üşi* - (EDPT 256).

üşilenmek Yelpazelenmek, havalanmak (HS 56a); bk. *üşilemek*.

üşilemek Yelpazelemek, havalandırmak (HS 56a).

< *üşikle*: - (EDPT 261).

- V -

vaca'-ı mafāşıl Eklemler ağrısı (MŞ 18b, 36b, 116b, 118a); krş. *bendükşeler ağrısı*.

vaca': < Ar. *vaca'* "ağrı" (Kâmûs II. 684).

mafāşıl: bk. *mafāşıl*.

vebā Veba (MŞ 158a, 160; HS 28b); krş. *ṭā'ün*.

< Ar. *vebā* "ṭā'ün" (Kâmûs I. 61).

verem Şiş, ur, çıban (MŞ 18a, 61b, 136a, 158a, 188a; HS 44a).

< Ar. *verem* (Kâmûs III. 574).

verid Toplardamar (HS 60b, 61b).

< Ar. *verid* "The jugular vein on either side of the neck" (Stein. 1465).

vesvās Kuruntu, vesvese (MŞ 170b).

< Ar. *vesvās* (Kâmûs II. 304).

vilādet Doğum (MŞ 105a).

< Ar. *vilād*, *vilādet* (Stein. 1479).

- Y -

yābis Kuru özelliğe sahip nesnelere, kuru mizac (MŞ 21a, 22a, 89a);

bk. *germ - ter*.

< Ar. *yābis* "kuruluk" (Kâmûs II. 310).

yağır İki kürek kemiği arası (MŞ 66a, 106a, 107b; HS 38a).

< *yağır* (d-) (EDPT 905).

~ *yağır* (II) 'Sırt' (DS 4117).

yan ağrısı Zatülcenb (MŞ 170b); krş. *zātü'l - cenb*.

yan < *ya:n* 'the hip, the side, flank' (EDPT 940).

ağrı: bk. *ağrı*.

yanak Yanak (MŞ 72a).

< *yaḥa:k* (EDPT 948).

yan başı Kalça kemiğinin üst kısmı (MŞ 113b; 117a).

yan: bk. *yan ağrısı*.

baş: bk. *baş*.

yan başları ağrısı Siyatik (MŞ 29b, 113a; HS 47a); krş. 'ırku'n - nisā;
bk. *yan başı*.

yar Salya (MŞ 53a, 63b, 76a); krş. *salyar*; *lu'āb*.

< *yar* (EDPT 953).

~ *yar* (I) 'Ağızdan taşan tükürük' (DS 4180).

yara Yara (MŞ 143a).

~ *yara* (EW 189).

yaralu Yaralı (HS 46b); bk. *yara*.

yaraķān Sarılık hastalığı (MŞ 80b, 81b; HS 36a).

< Ar. *yaraķān*, *yaraķān* (Stein. 1530).

yaraķān-ı aşfar Sarılık hastalığının bir türü (MŞ 80b).

< Ar. *yaraķān-ı aşfar* 'Yellow jaundice' (Stein. 1530).

yaraķān-ı esved Kara sarılık (MŞ 82a).

< Ar. *yaraķān-ı esved* 'jaundice produced by black gall' (Stein. 1530).

yaraķanlı Sarılık hastalığı olan kimse (MŞ 28b, 68a); bk. *yaraķān*.

yatlu Kötü (MŞ 76a).

~ *yatlı* 'Yaramaz kötü, aşağılık (kişi)' (DS 4202).

yayası çıkmak Basur hastalığında basur memesinin basur dışarı çıkması (HS 16a).

yaya : < *yaya*: 'the buttocks' (EDPT 980).

çıkmak : < *çık* - 'to go out, to come out' (EDPT 405).

yél Mide ve bağırsaklarda meydana gelen gaz (MŞ 3b, 7a, 8b; HS 64a).

< *yél*: 'wind, demoniacal possession' (EDPT 916).

yigrenci İğrendirici (HS 52b).

< *yigren* - 'to be disfused, revolted' (EDPT 914).

yigrendürmek İğrendirmek (HS 71a); bk. *yigrenci*.

yoş Kamaşma, diş ve göz kamaşması (MŞ 49a).

< *yoş* (EDPT 976).

~ *yoş* (II) 'Yabanıl'; *yoş* (III) 'beceriksiz' (DS 4299).

yumru Yumru, ur (MŞ 62b, 127b).

< *yumur* (EDPT 937).

yüklü Gebe (MŞ 8b, 28b, 109b; HS 12a).

< *yük* 'a load, burden' (EDPT 910).

~ *Yüklü* 'Gebe' (DS 4328).

yürek Yürek (MŞ 14a, 19b, 78a, 79b; HS 36a, 58a); krş. *ķalb*.

< *yürek* (EDPT 965).

yürek ditremesi Kalp çarpıntısı (MŞ 79a).

yürek : bk. *yürek*.

ditremek : < *titre*: - 'to shiver, shake' (EDPT 460).

yürek oynaması Kalp sıkışması, nefes darlığı (MŞ 78a, 79b, 186b; HS 36a, 58a); krş. *ķafaķān*.

yürek : bk. *yürek*.

oyynamak : < oyna: - 'to play' (EDPT 275).

yüz Yüz, çehre (MŞ 18a, 22a, 154b; HS 14a, 16b); krş. *beñiz*.

< yü:z (EDPT 983).

- Z -

za'f-ı kebid Karaciğer bozukluğu (HS 44b).

za'f : < Ar. za'f "Güçsüzlük" (Kâmûs II. 797).

kebid : < Ar. kebd, kibd "Karaciğer" (Kâmûs I. 680).

zaḥm Yara (MŞ 143b); krş. *yara*.

< Far. zaḥm (Stein. 611).

zahîr Bağırsak iltihaplanması, dizanteri (MŞ 26a, 85a, 99a : HS 61a); krş.

iç ağrısı.

< Ar. zahîr (Kâmûs I. 873).

zarcuğaz Zarcık, küçük zar (MŞ 59a).

~ zar 'ein durchsichtiger Vorhang, Membrane - Hautchen' (EW 529).

zâtü'l - cenb Zatülcenp, satlıcan (MŞ 19b, 32a, 80a; HS 62b).

< Ar. zâtü'l - cenb (Stein. 556).

zâtü'r - riye Zâtürre (MŞ 31b, 72a; HS 23b, 61a); krş. *şavşa*.

< Ar. zâtü'r - riye (Stein. 556).

zâtü's - şadr Zatülcenp, satlıcan (MŞ 57a); krş. *zâtü'l - cenb*.

< Ar. zâtü's - şadr (Stein. 556).

zeker Penis (MŞ 101b, 143b, 171a; HS 45b); krş. *kazîb*.

< Ar. zeker (Kâmûs I. 869).

zeleku'l - em'ā İshal, diyare (HS 61a).

zalaḡ : < Ar. zalaḡ "Bir şeyi kaydırmak, kaymak" (Kâmûs II. 921).

em'ā : < Ar. em'ā 'Intestines, guts' (Stein. 100).

zerebu'l - em'ā Bağırsakların sıyrılıp iltihaplanması (HS 61a).

zereb : < Ar. zereb "Yaralanma, iltihaplanma" (Kâmûs I. 133).

em'ā : bk. *zeleku'l - em'ā*.

zihn Zihin (MŞ 6a, 17b, 34a, 137b; HS 45b).

< Ar. zihn (Stein. 560).

zîku'n - nefes Nefes darlığı, astım (MŞ 31b, 72b, 73a; HS 56a).

zîḡ : < Ar. zîḡ "Sıkışmak, kalp sıkışması" (Kâmûs III. 7).

nefes : bk. *nefes*.

zōr Kabızlık (MŞ 17a, 99a; HS 16a).

< Far. zōr 'Strength, power, vigour' (Stein. 628).

zücāciye Gözün bölümlerinden biri (HS 50b).

< Ar. zücāc 'cam' (Kâmûs I. 406).

zūsuntāriye Dizanteri (MŞ 24b, 73b, 74a).

< Ar. zūsuntāriye (Stein. 559).

zükām Nezle (MŞ 7b, 53a, 121a); krş. *nāzle*; *ṭomaḡu*.

< Ar. zükām (Kâmûs III. 474).